

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Indikátory vedoucí k zhroucení státu

Aneta Popilková

Bakalářská práce

2011

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aneta POPILKOVÁ**
Osobní číslo: **E08834**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management ochrany podniku a společnosti**
Název tématu: **Indikátory vedoucí k zhroucení státu**
Zadávající katedra: **Ústav ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se zaměří na problematiku nefunkčních států. Cílem práce je komparace základních funkcí státu a kritérií funkčního státu s nefunkčními státy a ČR.

Práce bude obsahovat:

1. Úvod do problematiky nefunkčních států a teoretická východiska
2. Základní funkce státu a kritéria funkčních států
3. Znaký nefunkčnosti státu
4. Případové studie a komparace nefunkčních států s ČR
5. Vlastní zhodnocení

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

ADAMOVI, Karolína; KRÍŽKOVSKÝ, Ladislav. Základy politologie. Praha : C. H. Beck, 2004. 379 s. ISBN 8071798703.

BRDEK, Miroslav; JÍROVÁ, Hana. Sociální politika v zemích EU a ČR. Praha : CODEX Bohemia, s.r.o., 1998. 392 s. ISBN 808596371X.

NAPOLEONI, Loretta . Teror s.r.o: po stopách finančních zdrojů teroristických sítí. Praha : Metafora, 2007. 518 s. ISBN 9788073591076.

ROTHBARD, Murray Newton . Peníze v rukou státu: jak vláda zničila naše peníze. Praha : Petr Havlik, 2001. 144 s. ISBN 9788086389127.

SORENSEN, Georg. Stát a mezinárodní vztahy. Praha : Portál, s.r.o., 2005. 237 s. ISBN 8071789100.

TOMEŠ, Igor. Sociální politika : Teorie a mezinárodní zkušenost. Praha : SOCIOPRESS, spol. s.r.o., 2001. 262 s. ISBN 8086484009.

VOGELSANG, Willem . Dějiny Afghánistánu. Praha : Grada Publishing a.s., 2010. 368 s. ISBN 8024730774.

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Zdeněk Řízek
Ústav ekonomie

Datum zadání bakalářské práce: 24. června 2010

Termín odevzdání bakalářské práce: 6. května 2011

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.

doc. Ing. Marcela Kožená, Ph.D.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 6. srpna 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

Ve Vysokém Mýtě dne 5. 6. 2011

Aneta Popilková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Zdeňku Řízkovi za cenné připomínky a rady k obsahu práce. Dále děkuji všem, kteří mi poskytli informace, podklady a materiály, bez nichž by má práce nemohla vzniknout.

ANOTACE

Práce je věnována problematice zhroutených států. V úvodu práce jsou shromážděny poznatky o zhroutených státech, vymezeny základní funkce státu a kritéria nefunkčních států dle různých indexů. Následují případové studie, ve kterých hodnotím jednotlivé situace zhroutených států a komparace nefunkčních států s Českou republikou.

KLÍČOVÁ SLOVA

Zhroutené státy, funkce státu, HDP, indikátory funkčního státu, zadluženost

TITLE

Indicators leading to the collapse of the state

ANNOTATION

The work is devoted to problems of failed states. The introduction of the evidence collected failed states, defined the basic functions of the state and the criteria of dysfunctional states according to different indexes. The following case studies that evaluate the individual situation of failed state and failed state comparisons with the Czech Republic.

KEYWORDS

Failed states, state functions, GDP, indicators of functional state, debt

Obsah

Seznam obrázků.....	9
Seznam tabulek.....	10
Seznam zkratk.....	11
ÚVOD.....	12
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	14
1.1 Základní pojmy.....	14
1.2 Základní funkce státu.....	15
1.3 Charakteristika zhroutených států.....	15
2 METODY ZKOUMÁNÍ ZHROUCENÝCH STÁTŮ	19
2.1 Index nefunkčních států (Failed States Index)	19
2.2 Index vnímání korupce (Corruption Perception Index).....	22
2.3 Index lidského rozvoje (Human development index)	24
2.4 Index lidské bídy (Human Poverty Index)	26
2.5 Index demokracie (Democracy Index)	27
3 PŘÍPADOVÉ STUDIE	29
3.1 SOMÁLSKO	29
3.1.1 Základní údaje	29
3.1.2 Ekonomika Somálska	30
3.1.3 Zhroucenost státu.....	31
3.2 HAITI	33
3.2.1 Základní údaje	33
3.2.2 Ekonomika Haiti.....	34
3.2.3 Zhroucenost státu.....	36
3.3 AFGHÁNISTÁN.....	38
3.3.1 Základní údaje	38
3.3.2 Ekonomika Afghánistánu	39

3.3.3	Zhroucenost státu.....	41
3.4	ŘECKO.....	42
3.4.1	Základní údaje	42
3.4.2	Ekonomika Řecka.....	43
3.4.3	Řecká ekonomická krize.....	44
3.5	ČESKÁ REPUBLIKA.....	47
3.5.1	Základní údaje	47
3.5.2	Rozpad Československa	47
3.5.3	Ekonomika ČR	49
3.5.4	Ekonomická krize v ČR.....	50
3.5.5	Zhroucenost státu.....	52
	ZÁVĚR.....	53
	Seznam literatury.....	56
	Seznam příloh.....	60

Seznam obrázků

Obrázek 2-1: Mapa Failed State Index 2010	21
Obrázek 2-2: Mapa světa indexu CPI 2010	23
Obrázek 2-3: Mapa světa s uvedením lidského rozvoje 2010	25
Obrázek 2-4: Mapa znázorňující chudobu ve světě.....	27
Obrázek 3-1: Tvorba HDP Somálska	30
Obrázek 3-2: Vývoj FSI Somálska za léta 2005-2010	32
Obrázek 3-3: Vývoj dluhu Haiti po přírodních katastrofách.....	36
Obrázek 3-4: Struktura HDP Afghánistánu.....	40
Obrázek 3-5: Tvorba HDP Řecka.....	43
Obrázek 3-6: Vývoj řeckého státního dluhu v % k HDP	44
Obrázek 3-7: Tvorba HDP ČR	50
Obrázek 3-8: Hlavní makroekonomické ukazatele ČR v době krize	51

Seznam tabulek

Tabulka 2-1: Failed State Index 2010	20
Tabulka 2-2: Index CPI 2010 vybraných zemí.....	23
Tabulka 2-3: Výše HDP na 1 obyvatele ročně vybraných zemí.....	26
Tabulka 3-1: FSI Somálska za léta 2005-2010.....	32
Tabulka 3-2: Vývoj FSI Haiti 2005 – 2010.....	37
Tabulka 3-3: Vývoj FSI Afghánistánu 2005 – 2010	41
Tabulka 3-4: Makroekonomické ukazatele Řecka v době krize.....	45
Tabulka 3-5: Hodnota zvolených indexů ČR za rok 2010	52

Seznam zkratk

CIA	Central Intelligence Agency
CPI	Index vnímání korupce
ČR	Česká republika
ECB	Evropská centrální banka
EK	Evropská komise
ES	Evropské společenství
ESS	Evropská bezpečnostní strategie
EU	Evropská unie
FSI	Failed states Index
HDI	Human Development Index (Index lidského rozvoje)
HDP	Hrubý domácí produkt
HIPC	Heavily Indebted Poor Countries (Skupina těžce zadlužených zemí)
HPI	Human Poverty Index (Index lidské bídy)
MDRI	Multilateral Debt Relief Initiative (Multilaterální iniciativa za odpouštění dluhů)
MMF	Mezinárodní měnový fond
NATO	Severoatlantická aliance
OECD	Organizace zemí pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
SR	Státní rozpočet
TI	Transparency International
TNG	Traditional National Government

ÚVOD

Práce na téma „Indikátory vedoucí ke zhroucení státu“ se zabývá problematikou zhroucených států, která je jedním z nejfatálnějších současných problémů, kterým musí Evropská unie čelit. Téměř každý den nás masmédiá obklopují novými událostmi týkající se problémových států. Jedná se o fenomén, který dosud nebyl jasně definován, a na který má každý autor či odborník různé názory a pohledy. Avšak valná většina autorů se shoduje na příkladech, jako je Afghánistán, Somálsko, Irák, Sierra Leone či Demokratická republika Kongo aj. Fakt, proč se tento pojem dostává do povědomí odborné veřejnosti, je takový, že těchto států neustále přibývá a nedaří se najít univerzální postup, jak tento nový jev vymístit. Zvýšený zájem o tyto státy se projevil po událostech 11. září 2001, předně kvůli bezpečnostním otázkám mezinárodního společenství.

Podstatou státu jsou čtyři základní definiční znaky – ohraničené území, obyvatelstvo, suverénní vláda a schopnost vstupovat do vztahů s ostatními státy. Pojem zhroucený stát znamená nefunkčnost či selhání v některé z důležitých oblastí státu. Základem úspěšného státu je poskytování základních funkcí svým občanům. Diskuze o tom, jak by měl stát správně fungovat a co by měl zajišťovat, patří k nejintenzivnějším, které se v současné politologii vedou. Základní úlohou státu je bezpochyby poskytování veřejných služeb, od zdravotnictví, školství, infrastrukturu, až po životní prostředí. Už v této oblasti jsou v některých státech velké nedostatky. Nejohroženějším příkladem je Afghánistán nebo státy jižní Afriky, kde lékařská péče je velmi omezená a na nedostatečné úrovni, a co se týká vzdělání, tak Afghánistán patří mezi deset států s nejnižší gramotností.

Stát by měl také zajišťovat svým občanům ochranu a pocit bezpečí, což je nemožné, pokud hranice státu nejsou střeženy, mnohdy ani nijak určeny. V takových státech je tedy nemožné zamezit intervenci nepřítele. Důležitý je také vnitřní řád a pořádek, o kterém také nemůže být řeč, protože zhroucené státy jsou většinou pustošeny neustálými občanskými válkami či etnickými, náboženskými aj. rozpory ve společnosti, vzpourami a násilím válčících frakcí i vládních jednotek. Špatné vládnutí, především korupce, slabé instituce a absence závazných práv a pravidel chování, rozkládají spolu s občanskými konflikty státy zevnitř. V některých případech vedly tyto faktory až ke kolapsu státních institucí, např. Somálsko, Libérie a Afghánistán jsou nejznámějšími příklady.

V odborné literatuře nalezneme několik pojmů pro označení různých fází rozpadu státu. Nelze všechny státy házet do jednoho pytle, proto při porovnávání životaschopnosti státu, se používají termíny silný (strong), slabý (weak), rogue (darebácký), quasi (kvazi), rozpadlý (failed), rozpadající se (failing), křehký (fragile) a nakonec úplně rozpadlý stát (collapsed state). V této terminologii nemusí vždy docházet k návaznosti a stát nemusí projít všemi zmíněnými fázemi, někdy naopak se může situace v zemi zlepšit a také není pravidlem, že rozpadající se stát se musí bezpodmínečně stát zhrouceným.

Obecným nedostatkem při zkoumání této problematiky je nedostatečný počet zdrojů české psané literatury, proto čerpám převážně z anglických zdrojů. Ve své bakalářské práci se nejvíce opírám o metodiku Indexu failed state, kterou se zabývá časopis Foreign Police a organizace Fund for Peace. Tento index představující seznam či rejstřík zhroucených států se vydává od roku 2005 a podle mého názoru je nejlépe zpracovaným indexem, protože podává ucelený přehled všech důležitých oblastí významných pro efektivní fungování státu.

Vzala jsem si za cíl vystihnout podstatu zhroucených států, hlavní indikátory vedoucí k zhroucení státu, různými metodikami porovnat situace v rozpadlých státech a zanalyzovat situaci v České republice. Podrobnější zkoumání tohoto fenoménu a porozumění, proč vlastně k rozpadu státu dochází, je především důležité do budoucna, takové analýzy a průzkumy by mohly pomoci politikům a dalším tvůrcům mezinárodní politiky vytvořit postupy, jak rozpadu státu zabránit, popř. jak je oživit a asistovat při jejich obnově.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 Základní pojmy

Stát je institucí (či organizací), která disponuje mocí vládnout, soudit a vytvářet zákony společnosti (státu). Stát je vymezen státní mocí, státním lidem (státním občanstvím) a státním územím.

Moderní stát má jasně vymezené území, stále obyvatelstvo, suverénní státní moc, která ovládá toto území a obyvatelstvo a která je schopna navazovat styky s ostatními státy, a především má uznání suverénního státu ze strany existujících států. Žádný z těchto znaků státnosti nelze chápat odděleně, teprve jejich vzájemná interakce určuje tuto definici.

Suverénním státem se rozumí nezávislá a neomezená státní moc, jejíž autorita působí uvnitř i vně státu.

Republika je stát, v němž je hlava státu, obvykle prezident, volena buď přímo, anebo nepřímo parlamentem na určité volební období.

Království je stát s monarchistickým státním zřízením, v jehož čele stojí král.

Demokracie znamená v překladu vláda lidu, tzn., jedná se o stát, popř. formu vlády, ve které je zdrojem moci lid.

Hybridní demokracie je způsob vládnutí v zemích, které zdatně neprošly tranzicí, tedy přechodem k demokracii. Dochází zde ke smíšení forem totality a demokracie.

Hrubý domácí produkt (dále jen HDP) je souhrn statků a služeb vyjádřený v penězích vytvořený za určité období (zpravidla za rok) výrobními faktory na území státu, bez ohledu na to, zda jsou vlastněny občany státu nebo cizinci.

Inflace je růst cenové hladiny spotřebního koše v určitém čase, nebo lze také říci, že je to znehodnocování měny.

Nezaměstnanost vzniká, pokud na trhu práce převyšuje nabídka zaměstnanců poptávku firem.

Terorismus znamená prosazování politických i jiných zájmů násilnými, zavražďovacími prostředky bez ohledu na ztráty lidských životů a materiálních škod.

1.2 Základní funkce státu

V úvodu jsme si řekli, že zhroucený stát je především charakterizován tím, že neplní nebo přestává plnit základní funkce státu. Proto je důležité vymezení činností, které by měl stát vůči svým občanům vykonávat.

a) Funkce právní jistoty a bezpečí

Především se jedná o garanci základních práv a svobod občanů. Stát vynucuje prostřednictvím svých orgánů dodržování pravidel (zákonů), podle kterých se organizuje a řídí lidské soužití. Dále je povinností státu zachovávat vnitřní řád a spravedlnost. Všechny tyto funkce jsou předmětem právního řádu státu. V dnešním světě, ve kterém jsou teroristické útoky téměř „na denním pořádku“ je důležité, aby stát zajišťoval bezpečnost svým občanům, to znamená, povinnost chránit zemi před vnějším nepřítelem.

b) Funkce sociální

Základním úkolem je zabezpečení životního minima pro nejchudší vrstvy obyvatelstva. Jedná se o podporu a pomoc sociálně slabých skupin, pomoc zdravotně a tělesně postiženým, podporu v nezaměstnání a při dočasné pracovní neschopnosti a výplatu starobních důchodů. Stát tyto funkce vykonává prostřednictvím výběru daní, přičemž přímé sociální dávky jsou největším výdajem státního rozpočtu.

c) Poskytování veřejných služeb

Stát se prostřednictvím státních institucí stará o veřejné statky. Při realizaci veřejných služeb může spolupracovat s neziskovými organizacemi. Mezi veřejné služby patří např. zdravotnická péče, školství, životní prostředí, kvalitní infrastruktura a fungující bankovní systém.

1.3 Charakteristika zhroucených států

Počátky tzv. zhroucených států jsou předmětem diskuzí vědeckých pracovníků. Hodně z nich je spojuje s obdobím rozpadu bipolarity na počátku 90. let minulého století, kdy mnohé z velmi slabých států nezvládli svůj vývoj bez aktivní ekonomické či vojenské podpory jednoho z bloků z dob Studené války. Jiní za milník, od kdy v mezinárodním systému rozeznáváme takové státy, považuje proces dekolonizace v 2. pol. 20. století,

„který napomohl k vytvoření zvláštního typu slabých hráčů v mezinárodním systému – *postkoloniálních států*.“¹ Průlomový byl „rok Afriky“, kdy v roce 1960 vyhlásilo samostatnost 17 států (např. Čad, Somálsko, Pobřeží Slonoviny, Nigérie, Středoafriická republika, aj.). V další fázi v letech 1961 – 1970 vyhlásilo nezávislost dalších 15 států např. Sierra Leone, Uganda, Botswana, aj. Některé státy už od dob svého vzniku čelí extrémní hrozbě vnitřního konfliktu – dá se říci, že se narodí jako slabé. Jejich slabost pramení především z toho, že se jedná o uměle vytvořené jednotky bez vnitřní soudržnosti, společné historie, nemají politicky rozumné hranice, spojují do jednoho státního útvaru mnoho etnických, náboženských, jazykových a dalších skupin obyvatel, jejichž vztahy jsou mnohdy zatíženy historickým nepřátelstvím.² „Vládcí urychleně vzdali plány na budování státu a soustředili se především na svůj osobní prospěch, došlo k rozštěpení společnosti podle kulturních, etických, náboženských i dalších linií a ekonomiky neměly schopnost udržet alespoň přiměřenou úroveň blahobytu obyvatelstva.“³

Do povědomí nejen odborné veřejnosti se fakt těchto států dostává po teroristických útocích na USA 11. září 2001. „Představitelé americké administrativy označili státy, z nichž pocházeli teroristé, za selhávající, rozpadající se a rozpadlé státy (failing, failed a collapsed state) a poukazovali na to, že tyto státy poskytují teroristickým skupinám a mezinárodnímu organizovanému zločinu vhodné podmínky pro úkryt a přípravu teroristických aktivit.“⁴ Stejně tak Robert Rotberg říká, že „selhání státu má dramatické důsledky pro lidskou bezpečnost.“

Jednoznačně definovat zhroucený stát je těžké, protože se jedná o nový fenomén, na který má spousta odborníků různé názory a pohledy, a také proto, že tato oblast nebyla dosud detailně prozkoumána. Problémem může být také to, že dosud neexistuje jediná oficiální definice zhroucených států, protože situace v jednotlivých zhroucených či slabých státech jsou rozdílné a v každém státě se důvody zhroucení mohou lišit. Podle mého názoru je nejpoužívanější charakteristikou to, že za zhroucený stát lze považovat takový stát, který

¹ Sorenson Georg, Stát a mezinárodní vztahy, s. 75

² Šmíd Tomáš; Vančura Vladimír, Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru, s. 22

³ Šmíd Tomáš; Vančura Vladimír, Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru, s. 22

⁴ Waisová Šárka, Slabé státy: Selhání, rozpad a obnova státnosti, s. 7

⁴ Waisová Šárka, Slabé státy: Selhání, rozpad a obnova státnosti, s. 7

nevykonává, nebo přestává vykonávat své základní funkce, resp. je neschopný vykonávat moc nad svým územím a obyvatelstvem, což považují za velmi důležité v dnešním nebezpečném světě. Jak jsem již uvedla, příčiny samotného zhroucení státu jsou rozdílné, proto je tedy důležité slabé, zhroucené, či hroutící se státy rozlišovat i podle faktoru, kde problém vznikl.

Loretta Napoleoni ve své knize Teror s.r.o. charakterizuje hlavní problémy nefunkčních států následovně:

- Hranice takových států nejsou střeženy ani nijak určeny.
- Nefunkční státy jsou pustošeny vnitřními boji, či rozděleny zuřivými konflikty ve společnosti.
- Násilí a trestná činnost je rozšířená a vymyká se kontrole.
- Korupce je všudypřítomná.
- V nefunkčních státech vládne bezvládí a chaos.
- Vládnoucí moc odírá vlastní občany.
- HDP na hlavu i celé oblasti se prudce snižuje.
- V některých státech je hlavním zdrojem příjmů výroba a pašování drog, které přinášejí rychlý zisk pro financování různých ozbrojených skupin.⁵

Autor Robert Rotberg ve svých dílech státy kategorizuje na strong (silný), weak (slabý), failing (hroutící se), failed (zhroucený) a collapsed (zkrachovalý) state. Přičemž za *silné státy* považuje země, kde vláda má kontrolu nad svým územím, stát poskytuje celou řadu veřejných služeb pro své občany a jejich ekonomické ukazatele jako HDP na hlavu, index lidského rozvoje, index vnímání korupce aj. jsou vysoké. „Celkově lze říci, že silné státy jsou místa záviděníhodného klidu a pořádku.“⁶

Slabé státy zahrnují široké spektrum států, které jsou slabé vzhledem ke geografickým, fyzickým nebo základním ekonomickým omezením, jsou v podstatě silné, ale mohou být dočasně nebo situačně slabé. V takových státech může docházet ke konfliktům mezi komunitami, index kriminality roste, školy a nemocnice vykazují známky zanedbávání,

⁵ Napoleoni Loreta, Teror s.r.o.: po stopách finančních zdrojů teroristických sítí, s. 255

⁶ Rotberg Robert, Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators, s. 4

HDP na obyvatele a další důležité ekonomické ukazatele klesají, úroveň korupce je vysoká a stupňující se. Tyto státy jsou často ovládány despoty.

Selhávající státy nemohou ovládat své hranice, často je úřední moc omezena pouze na hlavní město nebo na jednu etnicky specifickou oblast. V takových státech nelze vytvořit atmosféru celostátní jistoty. Vládnoucí elita stále více utiskuje, vydírá a obtěžuje většinu vlastních obyvatel. Za další problémy selhávajících států považuje nárůst násilných trestných činů, obchod se zbraněmi či drogami je stále častější a činnost policejních sil je oslabena. „Občané se pro ochranu obrací na válečníky a další silné osobnosti, které nabízí možnost zabezpečení v době, kdy všechno ostatní i sám stát se hroutí.“⁷

Zhroucené státy charakterizuje občanskými válkami způsobené etnickými, náboženskými, jazykovými či jinými důvody. „Neexistuje žádný zhroucený stát bez rozporu mezi komunitami.“⁸ Takové státy představují vážné nebezpečí pro mezinárodní stabilitu, mezinárodně se mohou stát bezpečným útočištěm teroristů, centrem pro obchod s drogami a zbraněmi a semeništěm pro nebezpečné onemocnění. Tyto státy vyžadují mezinárodní intervenci.

Podle mého názoru je dalším obrovským současným problémem, nejen slabých států, neustálé zadlužování zemí světa. Aktuálním příkladem je Řecko, Island, Irsko, Portugalsko aj. (viz Příloha 1). Čím dál více států se potýká s tímto problémem, který výrazně zpomaluje hospodářský růst a rozvoj. „Zadluženost zemí je možné řešit v zásadě dvěma způsoby – oddlužením (tedy částečným nebo úplným odpuštěním dluhů, za tímto účelem vznikly např. iniciativy HIPC a MDRI), či finanční asistencí jiných subjektů (většinou zemí rozvinutého světa a mezinárodních institucí, jako je např. Světová banka nebo Mezinárodní měnový fond).“⁹

⁷ Rotberg Robert, *Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators*, s. 6

⁸ Rotberg Robert, *Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators*, s. 5

⁹ *Mezinárodní oddlužení* [online]. 2011 [cit. 2011-04-12]. Hospodářská a sociální rada (ECOSOC). Dostupné z WWW: <http://www.studentsummit.cz/data/1296415099976BGR_ECOSOC_Oddluzeni.pdf>.

2 METODY ZKOUMÁNÍ ZHROUCENÝCH STÁTŮ

2.1 Index nefunkčních států (Failed States Index)

Nelze hovořit pouze o zhroucených státech, ale jedná se i o státy, které selhávají nebo státy, kterým zhroucení hrozí. Hodnocení situace v jednotlivých státech provádí časopis Foreign Policy ve spolupráci s americkou think faktory Fund for Peace¹, kteří každoročně vydávají rejstřík zemí podle jejich míry selhání s názvem Failed State Index tzv. Index nefunkčních států (dále jen FSI). Jednoznačně nepopisují pouze zhroucené státy, ale zabývají se vybranými 177 suverénními státy, ve kterých kompletně hodnotí jejich funkčnost a úspěšnost, podmínkou je však členství v OSN. Fund for Peace rozděluje tyto státy podle jejich funkčnosti do 4 základních skupin, přičemž do první skupiny patří nejkritičtější státy („alert“), druhou skupinou jsou státy, ve kterých panuje varovná situace („warning“), třetí skupinou jsou průměrné státy („moderate“) a poslední skupinou jsou státy, ve kterých je situace udržitelná („sustainable“).

Časopis Foreign Policy a Fund for Peace vycházejí z dvanácti *společenských, ekonomických a politických indikátorů* zhroucených států:

- a) Společenské faktory
 - I-1. Demografický tlak
 - I-2. Masový přesun uprchlíků nebo vnitřně vysídlených osob způsobující komplexní humanitární krizi
 - I-3. Nenávisť mezi skupinami obyvatel
 - I-4. Lidé, kteří jsou trvale na útěku
- b) Ekonomické faktory
 - I-5. Nerovnoměrný ekonomický vývoj různých skupin
 - I-6. Ostrý a tvrdý ekonomický propad
- c) Politické faktory
 - I-7. Kriminalita a delegitimace státu
 - I-8. Progresivní zhoršování veřejných služeb
 - I-9. Potlačení principů právního státu a široké porušování lidských práv
 - I-10. Bezpečnostní aparát jedná autonomně

¹ Fund for Peace je nezisková výzkumná a vzdělávací organizace, která byla založena v roce 1957. Hlavním cílem bylo snažit se zabránit ozbrojeným konfliktům, ale v poslední době se zaměřila především na možné konflikty ve spojitosti s failed states. Oficiální internetová stránka organizace: http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=62&Itemid=96.

- I-11.Nástup elitních frakcí
- I-12.Intervence jiných států nebo externích politických činitelů

Každý z těchto ukazatelů se hodnotí zvlášť v intervalu <0,10>, přičemž hodnota 10 je považována za nejvyšší váhu. Celkové skóre zjistíme sumou jednotlivých 12 ukazatelů, to znamená, že maximální možné skóre je 120 bodů. Toto skóre určuje celkovou úspěšnost jednotlivých států. Z následujících tabulek a dalšího textu se dozvíme, že toto skóre se každoročně může měnit, jak k lepšímu, tak k horšímu.

Z výše uvedeného textu již víme, že v roce 2010 bylo na seznam FSI zařazeno 177 států. Tyto státy byly zařazeny podle vypočtené úspěšnosti každého státu do příslušné skupiny. Mezi nejhroženější země patří 37 států označených jako „alert“, mezi země označené jako „warning“ 92 států, 35 států bylo označeno jako „moderate“ a ve 13 zemích je situace označena za „sustainable“. Znázornila jsem 10 nejhorších států v následující tabulce 2-1, v závorce je uvedena změna v pořadí od roku 2009.

Tabulka 2-1: Failed State Index 2010

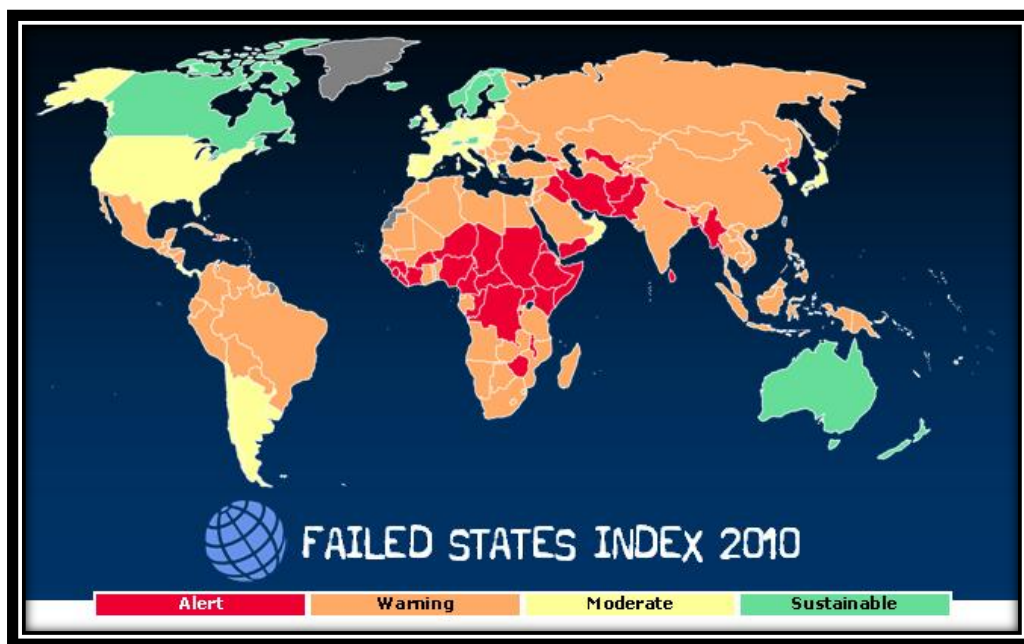
Hodnost	Země	I-1	I-2	I-3	I-4	I-5	I-6	I-7	I-8	I-9	I-10	I-11	I-12	Celkem
1	Somálsko (0)	9.6	10.0	9.7	8.3	8.0	9.6	10.0	9.6	9.9	10.0	10.0	9.6	114.3
2	Čad (+2)	9.4	9.5	9.8	8.3	9.3	8.5	9.9	9.6	9.6	9.9	9.8	9.7	113.3
3	Súdán (0)	8.8	9.8	9.9	8.7	9.5	6.7	9.9	9.3	9.9	9.8	9.9	9.6	111.8
4	Zimbabwe (-2)	9.4	8.6	8.8	9.7	9.4	9.6	9.6	9.4	9.5	9.2	9.5	7.5	110.2
5	Dem. republika Kongo (0)	9.9	9.6	8.6	8.0	9.5	8.7	8.8	9.0	9.4	9.8	8.9	9.7	109.9
6	Afghánistán (+1)	9.5	9.2	9.7	7.2	8.2	8.3	10.0	8.9	9.2	9.7	9.4	10.0	109.3
7	Irák (-1)	8.5	8.7	9.3	9.3	8.8	7.6	9.0	8.4	9.1	9.5	9.6	9.5	107.3
8	Středoafriická republika (0)	9.1	9.3	8.9	6.1	9.2	8.4	9.0	9.2	8.8	9.7	9.1	9.6	106.4
9	Guinea (0)	8.3	7.5	8.2	8.6	8.7	8.9	9.8	9.0	9.5	9.4	9.3	7.8	105.0
10	Pákistán (0)	8.1	8.9	9.4	7.9	8.4	6.2	8.9	7.3	8.9	9.7	9.5	9.3	102.5

Zdroj: *The Fund for Peace* [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. [Http://www.fundforpeace.org](http://www.fundforpeace.org). Dostupné z WWW: <http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=140>.

Dalo by se říct, že ve státech, které jsou považovány za slabé, se situace mění pouze k horšímu, ale z tabulky je zřejmé, že situace se může i zlepšit, naopak ve spoustě států

nedochází k žádným pozitivním ani negativním změnám. Uvedené změny v pořadí nemusí být objektivní, protože např. situace v Zimbabwe se podle této tabulky o dvě pozice zhoršila, ale nevíme, jaké bylo v loňském roce celkové skóre této země. Proto bude lepší při dalším stanovování situace jednotlivých zemí spíše komparace celkového skóre země s předcházejícím rokem. Dále je také zásadní, že bez znalosti konkrétních podmínek v zemi lze jen těžko říct, zda propad Zimbabwe o dvě pozice znamená výrazný nebo nepatrný posun.

Nejenom, že Foreign Policy a Fund for Peace zveřejňuje seznam zhroucených států s jejich skóre úspěšnosti, ale také každoročně vydávají mapu zhroucených států, která slouží pro lepší představivost situace v jednotlivých státech a v celém světě. Na následujícím obrázku 2-1 jsou jednotlivé země a situace v nich rozlišeny barevně. Státy, ve kterých je situace nejhorší, jsou znázorněny červenou barvou a jsou to státy, které mají hodnotu FSI 90 a více (alert), oranžovou barvu mají státy, jejichž FSI má hodnotu 60 a více (warning), další jsou státy označené žlutou barvou a jejich FSI má hodnotu 30 a více (moderate).

Obrázek 2-1: Mapa Failed State Index 2010

Zdroj: *The Fund for Peace* [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. [Http://www.fundforpeace.org](http://www.fundforpeace.org). Dostupné z WWW: <http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=140>.

Z obrázku lze vyčíst, že nejhorší situace panují v zemích Afriky, v Afghánistánu a s ním sousedících státech. Ve žluté zóně, kde se nachází „průměrné země“ se může situace

zhoršovat rychleji než ve státech nebezpečnější oranžové nebo červené zóně. Naopak některé zhroutené státy v červené zóně, kde je stav nejkritičtější, mohou vykazovat určité pozitivní známky oživení, nebo se mohou zhoršovat pomaleji.

FSI považují za velmi efektivní index, protože dostatečně vysvětluje a ukazuje, ve kterých oblastech má stát slabá místa, co je pro daný stát v současnosti nejdůležitější zlepšit.

2.2 Index vnímání korupce (Corruption Perception Index)

„Index vnímání korupce (dále jen CPI) seřazuje země podle stupně vnímání existence korupce mezi úředníky veřejné správy a politiky. *CPI považuje za korupci zneužívání svěřených pravomocí k získání osobních výhod.*“² Göttingenská univerzita v Německu společně s mezinárodní nevládní organizací Transparency International (dále jen TI) od roku 1995 tento index sestavují. Index CPI 2010 srovnává celkově 178 zemí. V rozsahu indexu znamená 0 nejvyšší korupci a 10 nejnižší. Aby byla země nebo území zařazena do indexu CPI, musí být k dispozici nejméně tři spolehlivé zdroje údajů týkajících se korupce.

„Index CPI 2010 vychází z 13 různých průzkumů provedených 10 nezávislými institucemi.“³ TI dohlíží na to, aby použité zdroje byly vysoce kvalitní a aby práce na průzkumech byla prováděna absolutně poctivě.

Index CPI není vhodným nástrojem ke srovnávání změn hodnocení jednotlivých zemí v průběhu času, protože složení zdrojových průzkumů se v čase mění, mění se také počet zdrojů a počet zahrnutých zemí. Meziroční srovnání je možné pouze u zemí, kde lze vysledovat změnu ve vnímání míry korupce oproti předchozímu hodnocení. Od roku 2010 TI zakládá srovnání na splnění dvou kritérií:

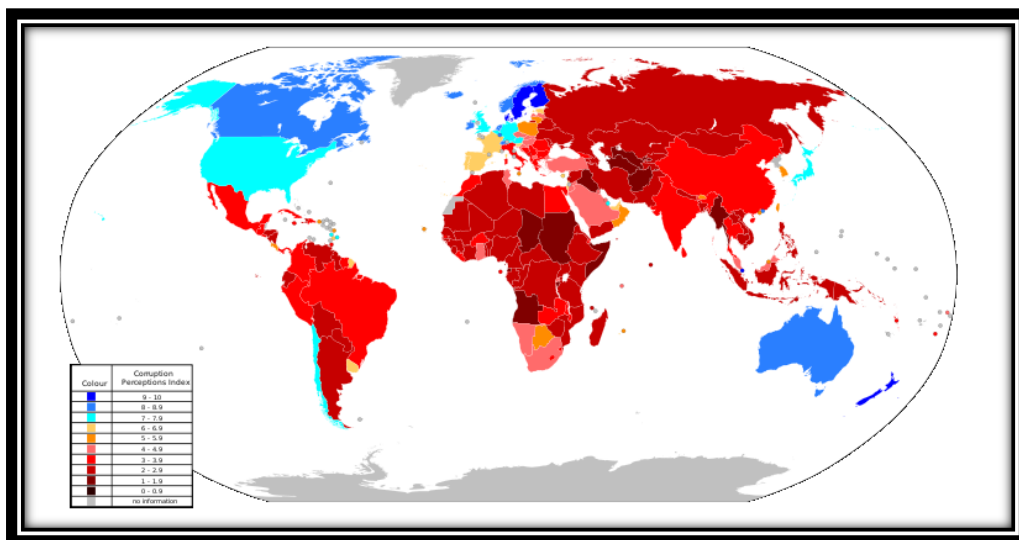
- a) oproti loňskému hodnocení došlo ke změně o minimálně 0,3 bodu
- b) posun určitým směrem lze potvrdit z více než poloviny použitých zdrojů pro hodnocení dané země

Při použití těchto kritérií, zhoršení situace oproti loňskému indexu vykazuje Česká republika, Itálie, Maďarsko, Madagaskar, Niger, Řecko a Spojené státy. Mezi nejméně

² *Transparency International* [online]. 2009 [cit. 2011-04-05]. Www.transparency.cz. Dostupné z WWW: <http://www.transparency.cz/pdf/cpi2009_faq.pdf>.

³ tamtéž

zkorumpované země světa letos patří Dánsko, Nový Zéland a Singapur. Nejhorší situace dosáhly v letošním žebříčku Somálsko (1,1), Afghánistán a Barma (1,4).⁴ Index CPI 2010 jsem znázornila v následujícím Obrázku 2-2 a v Tabulce 2-2 jsem vyjádřila CPI ve vybraných zemích s nejhorší korupcí.

Obrázek 2-2: Mapa světa indexu CPI 2010

Zdroj: Wikipedia [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. Www.wikipedia.org. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Corruption_Perceptions_Index>.

Tabulka 2-2: Index CPI 2010 vybraných zemí

Pořadí	Stát	Míra korupce
1.	Somálsko	1,1
2.	Afghánistán, Barma	1,4
3.	Irák	1,5
4.	Sudán	1,6
5.	Čad	1,7
9.	Demokratická republika Kongo	2,0
11.	Haiti, Pobřeží slonoviny,...	2,2
13.	Zimbabwe	2,4

Zdroj: Transparency International [online]. 2009 [cit. 2011-04-05]. Www.transparency.cz. Dostupné z WWW: <http://www.transparency.cz/pdf/cpi2009_faq.pdf>.

⁴ tamtéž

2.3 Index lidského rozvoje (Human development index)

Index lidského rozvoje či index životní úrovně (dále jen HDI) počítá již od roku 1990 United Nations Development Programme, jehož výsledky uveřejňuje ve statistické publikaci „Zpráva o lidském rozvoji“.

Do roku 2010 byl HDI určován z HDP na hlavu v paritě kupní síly, gramotnosti obyvatelstva a průměrné očekávané délky života při narození. Od roku 2010 zahrnuje i následující faktory:

- Délka života a úroveň zdravotní péče
- Přístup ke vzdělání
- Životní standard: Hrubý národní produkt (HNP) na 1 obyvatele v paritě kupní síly (v USD)

Ve své práci hodnotím data za rok 2010, proto vycházím ze složek indexu používaných do roku 2010. Pro výpočet HDI byly u jeho jednotlivých složek stanoveny následující fixní hodnoty minima a maxima:

- Průměrná očekávaná délka života při narození je 25 a 85 let.
- Gramotnost obyvatelstva staršího 15 let je 0 a 100%.
- Kombinovaný podíl populace z příslušné věkové skupiny navštěvující školy prvního, druhého a třetího stupně je 0 a 100%.
- HDP na hlavu v paritě kupní síly je \$40 a \$100.

Pro tyto složky HDI dále platí následující vztah:

$$\text{HDI}_i = \frac{(\text{aktuální hodnota} - \text{minimální hodnota})}{(\text{maximální hodnota} - \text{minimální hodnota})}$$

HDP představuje výjimku, protože se předpokládá, že od určité výše příjmu už není jeho velikost kriticky důležitá, a proto se vychází z logaritmované hodnoty:

$$\text{HDI}_i = \frac{(\log \text{aktuální hodnoty} - \log \text{minimální hodnoty})}{(\log \text{maximální hodnoty} - \log \text{minimální hodnoty})}^5$$

⁵ [Http://www.cuni.cz](http://www.cuni.cz) [online]. 20. 2. 2009 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.cuni.cz/COZP-39-version1.pdf>>.

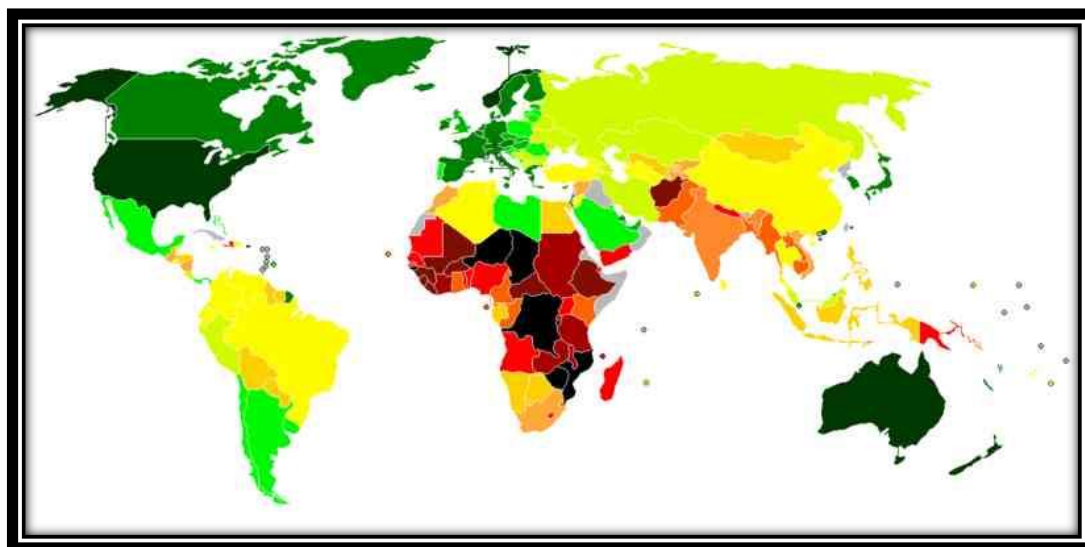
Celkový HDI index se získá jako průměr jeho tří základních složek (v případě úrovně vzdělanosti je gramotnosti přiřazena dvoutřetinová váha a kombinované školní docházce váha jednotřetinová). Platí tedy vztah:

$$\text{HDI} = (\text{HDI délka života} + 2/3 \text{ HDI gramotnost} + 1/3 \text{ HDI školní docházka} + \text{HDI hrubý domácí produkt})/3$$

HDI nabývá hodnot mezi 0-1, přičemž hodnota blízká 1 je přiřčleněna nejvyspělejšímu státu. Na základě výsledků lze státy rozdělit do tří skupin:

Státy s vysokou úrovní lidského rozvoje	HDI $\geq 0,8$
Státy se střední úrovní lidského rozvoje	HDI = 0,5 – 0,79
Státy s nízkou úrovní lidského rozvoje	HDI $< 0,5$

V roce 2010 bylo do tohoto indexu zahrnuto 169 členských států OSN, 25 států nebylo možné zahrnout z důvodu chybějících údajů. Na následujícím Obrázku 2-3 je mapa světa s uvedením indexu lidského rozvoje. Jednotlivé státy jsou rozlišeny barevně podle skutečné kvality lidského života. Nejvyspělejší státy mají tmavě zelenou barvu, naopak státy, ve kterých je kvalita lidského života nejhorší mají černou a červenou barvu.

Obrázek 2-3: Mapa světa s uvedením lidského rozvoje 2010

Zdroj: Wikipedia [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. Wwww.wikipedia.org. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_Human_Development_Index>.

Co se týče tohoto indexu, je zřejmé, že na nejhorších pozicích se opět umístí africké a některé asijské země. Důvodů je hned několik, hlavním nedostatkem těchto zemí je

nepostačující zdravotnická péče svým občanům. Nemoci zejména HIV/AIDS, dále také jiná infekční onemocnění, jako např. malárie, tyfus nebo úplavice, ale také války a chudoba jsou vše faktory snižující průměrnou délku života. Také to, že ve většině afrických zemí není povinná školní docházka a počet učitelů a učebních pomůcek je velmi omezený, hodnotu tohoto indexu negativně ovlivní. Dalším důvodem je fakt, že vnitrozemské africké státy mají v přepočtu na jednoho obyvatele nejnižší HDP na světě (viz Tabulka 2-3, viz Příloha 2) a existují zde propastné rozdíly mezi bohatými a chudými (polovina obyvatel přežívá s 65 centy na den, někdy i méně).

Tabulka 2-3: Výše HDP na 1 obyvatele ročně vybraných zemí

Stát	Hodnota HDP
Zimbabwe	500 \$
Somálsko	600 \$
Sierra Leone	800 \$
Afghanistán	1000 \$
Čad	1600 \$
Severní Korea, Haiti	1900 \$
Česká republika	24400 \$
Řecko	30500 \$

Zdroj: Svět dnes [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. [Http://www.svetdnes.cz](http://www.svetdnes.cz). Dostupné z WWW: <<http://www.svetdnes.cz/zebricek/hdp-na-obyvatele.html>>.

2.4 Index lidské bídy (Human Poverty Index)

Human Poverty Index (dále jen HPI) obsahuje údaje o životní úrovni v zemi, vyvinutý OSN. OSN se domnívá, že tento index může lépe odrážet rozsah nouze v porovnání s indexem lidského rozvoje. HPI je odvozen jednotlivě pro rozvojové země a pro skupinu vybraných zemí Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD), aby lépe odrážely sociálně-ekonomické rozdíly.

Index pro rozvojové země (HPI-1)

Tento složený index měří strádání ve třech základních úrovních obsažených v indexu lidského rozvoje – dlouhý a zdravý život, gramotnost a slušnou životní úroveň.

$$\text{HPI-1} = \left[\frac{1}{3} (P_1^3 + P_2^3 + P_3^3) \right]^{\frac{1}{3}}$$

P₁... Pravděpodobnost dožití 40 let

P₂... Negramotnost dospělých

P₃... Nevážený průměr populace s udržitelným přístupem k pitné vodě a podvyživené děti vzhledem k věku

Index pro vybrané země OECD (HPI-2)

$$\text{HPI-2} = \left[\frac{1}{3} (P_1^3 + P_2^3 + P_3^3 + P_4^3) \right]^{\frac{1}{3}}$$

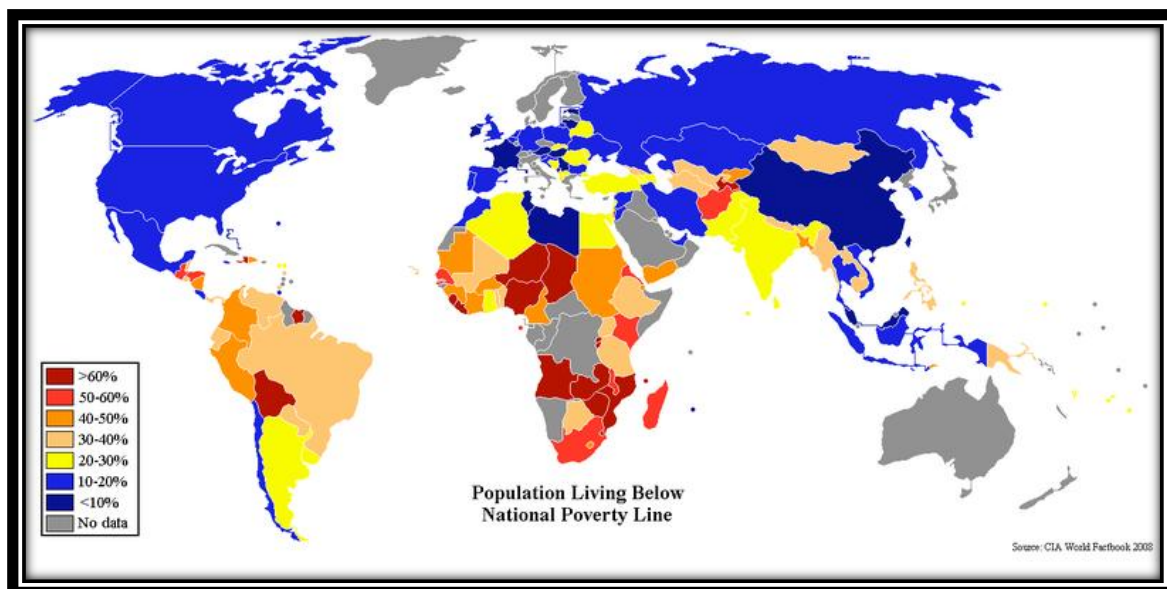
P₁... Pravděpodobnost dožití 60 let

P₂... Negramotnost dospělých

P₃... Počet obyvatel s příjmy pod hranicí chudoby (50% střední hodnoty přizpůsobených disponibilním příjmům domácností)

P₄... Dlouhodobá míra nezaměstnanosti (trvá 12 měsíců a více)

Nejvyšší index lidské bídy byl vypočítán pro země střední Afriky a nejnižší v Japonsku.

Obrázek 2-4: Mapa znázorňující chudobu ve světě

Zdroj: Wikipedia [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. Wwww.wikipedia.org. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_percentage_of_population_living_in_poverty>.

2.5 Index demokracie (Democracy Index)

Součástí moderní demokracie jsou tradiční lidská práva (svoboda projevu, vyznání...) a princip suverenity lidu (moc vychází z vůle lidu). Společnost Economist Intelligence

Unit hodnotí téměř všechny země světa (s výjimkou nejmenších států) na základě 5 kritérií:

- Volební proces a pluralita
- Občanská svoboda
- Fungování vlády
- Politická spoluúčast
- Politická kultura

Maximální možné skóre je 10, minimální 0. Země s úplnou demokracií se hodnotí známkou 8-10, „nefunkční demokracie“ jsou země se známkami 6-7,9. Hybridní demokracie má známku 4-5,9 a autoritativní režimy mají známku nižší než 4. The Economist označuje první tři skupiny jako demokratické a poslední skupinou jsou vyloženě diktatury. Každé srovnání může být samozřejmě diskutabilní.

Za rok 2010 byl index demokracie nejvyšší v Norsku (9,8), nejméně demokratickým státem je Severní Korea (1,8). Česká republika (8,19) se umístila na chvályhodném 16. místě. Tento index jsem do své práce zařadila ze zajímavosti, protože jak vidíme na příkladu Severní Korey, není tento index objektivní, situace např. v Afghánistánu či Somálsku je mnohem závažnější a oproti těmto státům se Severní Korea zdaleka nehroučí.

Podle průzkumů v roce 2010 je plně demokratických pouze 26 zemí světa. Dalších 53 zemí je hodnocených jako „nefunkční demokracie“ (např. Polsko, Slovensko, Chorvatsko, Mexiko, Thajsko, Bulharsko, aj.). Hybridní demokracie je v 33 zemích (např. Pakistán, Keňa, Rusko, Kambodža, Venezuela, aj.). Autoritativní režimy panují v celkem 55 zemích (např. Tunisko, Čína, Egypt, Vietnam, Afghánistán, aj.). V Příloze 3 je uvedena mapa demokracie ve světě.

3 PŘÍPADOVÉ STUDIE

3.1 SOMÁLSKO

3.1.1 Základní údaje

Úředně: Somálská republika

Vznik: 1. července 1960 → vyhlášena nezávislost na Velké Británii a Itálii

Rozloha: 637 657 km²

Počet obyvatel: 9 925 640¹

Hustota zalidnění: 15,5 obyv./km²

Hlavní město: Mogadišo

Jazyk: Somálština, arabština

Měna: Somálský šilink (SOS)

Náboženství: Islám²

Somálsko je stát, ležící na Somálském poloostrově ve východní Africe na pobřeží Indického oceánu v tzv. Africkém rohu. V roce 1961 získalo nezávislost na Velké Británii a Itálii,

přičemž to byl stát, stejně jako ostatní postkoloniální státy Afriky, sotva životaschopný. Od roku 1969 mučila obyvatele Somálska diktátorská vláda Siada Barreho, který byl, po 22 letech, roku 1991 svržen. Od této doby země přestala být centrálně spravována. Následovně začali boje mezi jednotlivými klany národa navzájem a propukla občanská válka, která trvá dodnes. Ve stejném roce na severozápadě země vyhlásila nezávislost republika Somaliland, která však nikdy nebyla mezinárodně uznána. Také území na špičce Afrického rohu, zvané Puntland, vyhlásilo „dočasnou nezávislost“, avšak s úmyslem se opět připojit, až bude region mít funkční centrální vládu.

¹ Poslední a zároveň jediné sčítání lidu v Somálsku proběhlo roku 1975. Odhady v současné době jsou velmi obtížné, protože Somálsko je země, kde růst populace je nejrychlejší na světě a zároveň je sužována válkami a hladomorem. Většina odhadů v různých zdrojích se pohybuje v rozmezí 8-15 milionů.

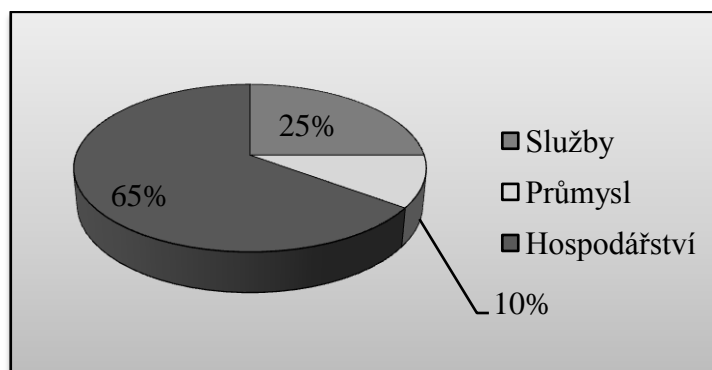
² Central Intelligence Agency : *The World Factbook* [online]. 2011 [cit. 2011-05-03]. <https://www.cia.gov>. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html#top>>.

Spolu s tím celou zemi trýzní periodické období sucha, které způsobuje hladomory, proto bylo zapotřebí vyslání mírových a humanitárních intervenčních misí. Situaci se zde snažila uklidnit OSN vysláním mezinárodních sil roku 1993. Mise trvala od března 1993 celé dva roky, bylo vysláno přibližně 28 000 vojenských a policejních sil, při této misi zemřelo 147 lidí a výdaje činily více než 1,6 mld. USD.³ Úkolem této mise bylo obnovit mír, stabilitu, právo a pořádek v zemi, ale také oživit ekonomiku a infrastrukturu. Roku 1995, kdy situace v zemi zůstávala stále nestabilní, byly jednotky kompletně staženy.

V roce 2000 se všechny somálské kmeny a klany dohodly na vzniku přechodné národní vlády, a tak byl zřízen Traditional National Government (dále jen TNG), „který získal tříletý politický mandát na vytvoření Somálské státní federativní republiky.“⁴ Ovšem stále se bojuje o kontrolu území na jihu země. V oblasti Puntland se rozšiřuje pirátství kolem somálských břehů, piráti přepadávají lodě, obohacují se, ozbrojují a silou a penězi začínají ovládat pobřeží oblasti Puntlandu.

3.1.2 Ekonomika Somálska

Ekonomika země je zdevastovaná dlouholetou občanskou válkou, ustanovení přechodné centrální vlády dalo naději do budoucna, nicméně i přesto je Somálsko celosvětově nejchudší zemí světa. Nejvýznamnějším sektorem hospodářství je zemědělství, které tvoří 65% HDP země (viz Obrázek 3-1).

Obrázek 3-1: Tvorba HDP Somálska

³ *Somalia - UNOSOM II* [online]. 1996 [cit. 2011-04-05]. [Http://www.un.org](http://www.un.org). Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2p.htm>>.

⁴ *Česko-somálská smíšená obchodní komora* [online]. 2008 [cit. 2011-04-05]. [Http://www.eastafrica.cz](http://www.eastafrica.cz). Dostupné z WWW: <<http://www.eastafrica.cz/historie-somalsko.html>>.

Zdroj: vlastní dle Central Intelligence Unit [online]. 2008 [cit. 2011-04-28]. <https://www.cia.gov>. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html>>.

Hlavními exportními artikly jsou především dobytek (ovce, kozy, velbloudi), dále banány, ryby, kukuřice, rýže, cukrová třtina, mango, fazole, aj. Odběratelskými zeměmi jsou Spojené arabské emiráty, Jemen a Saúdská Arábie. Do země jsou naopak dováženy potraviny, výrobní stroje a ropa např. z Džibutska, Keni, Brazílie či Thajska. Průmysl země není příliš rozvinut, „omezuje se na lehký průmysl, tj. textilní průmysl, rafinace cukru, zpracování ryb, výrobu uměleckých předmětů a stavbu menších plavidel.“⁵

Vzhledem k neexistenci centrální vlády a nedostatku formálních veřejných statistik je obtížné odhadnout velikost nebo růst ekonomiky. V roce 2001 CIA odhadoval HDP na 4,1 bil. \$. Odhad HDP v paritě kupní síly pro rok 2010 se vyšplhal na cca 5,8 bil. \$, ve srovnání s ostatními státy je na 157. místě. Předpokládaný reálný růst je 2,6%. Výkon celé ekonomiky měřený v HDP na obyvatele je odhadován okolo 600 \$. Údaje o inflaci nebo o míře nezaměstnanosti nejsou k dispozici. Občanská válka a spolu s ní anarchie zničily většinu státních a veřejných struktur, z tohoto důvodu je klíčový pro ekonomiku země soukromý sektor. Rozvíjí se telekomunikační služby (firmy nabízejí pevné i mobilní sítě ve většině velkých měst) a oblíbenou novinkou je mobilní bankovníctví, které nahrazuje neexistující bankovní systém. Z nelegálních aktivit se rozšiřuje obchod se zbraněmi a pirátství. Důležitým faktorem pro mezinárodní společenství je také to, že díky nestabilní situaci v zemi zůstávají naprosto nevyužité zásoby ropy v Puntlandu.

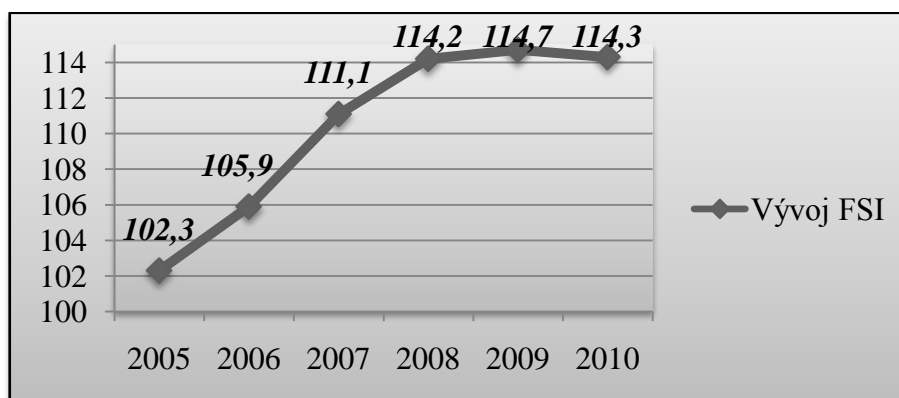
3.1.3 Zhroucenost státu

Jak již bylo několikrát naznačeno bezpečnostní situace v zemi, není vůbec dobrá. Zásadním problémem státu je absence státního aparátu a veřejných institucí v podobě např. armády, policie, zdravotnictví či školství. Přestože Somálsko na rozdíl od ostatních afrických zemí je etnicky homogenní stát, jednotlivé klany stále bojují o vliv, neustálé boje pustoší stát a především jeho obyvatele, protože většinou takové útoky odnáší civilisté. Neexistence školství a zdravotnictví patří mezi další faktory snižující životní úroveň

⁵ *Ministerstvo zahraničí České republiky [online]. 2008 [cit. 2011-04-05]. <http://www.mzv.cz>. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/somalsko/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.*

obyvatel. Gramotnost obyvatel je odhadována na 24%, přičemž zde také hraje roli nerovnost pohlaví (2/3 negramotných jsou ženy). Nízká úroveň zdravotní péče způsobuje, že novorozenecká úmrtnost je 10%, snižuje průměrnou délku života (asi 48 let) a 5-ti let se nedožije 25% dětí. Zajímavé je, že Somálsko je jednou z afrických zemí s nejnižší rozšířeností viru HIV oproti sousedním státům (dle CIA 0,7% populace).

Jako klíčový index pro tuto zemi jsem zvolila FSI, protože obsahuje dvanáct důležitých kritérií ze sociální, ekonomické a politické sféry, které bezpochyby stát ženou do záhuby, např. ostrý ekonomický propad, masový přesun uprchlíků, rostoucí kriminalita, zhoršování veřejných služeb, porušování lidských práv, intervence jiných států či externích politických činitelů aj. Od vzniku tohoto indexu se situace v Somálsku zhoršila o 12 bodů (viz Obrázek 3-2) a patří mezi 10 nejohroženějších států světa, v posledních třech letech dokonce obsazuje první místo (viz Tabulka 3-1).

Obrázek 3-2: Vývoj FSI Somálska za léta 2005-2010

Zdroj: vlastní dle Foreign Policy [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. [Http://www.foreignpolicy.com](http://www.foreignpolicy.com). Dostupné z WWW: <http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings>.

Tabulka 3-1: FSI Somálska za léta 2005-2010

Pořadí	Rok	Celkem	I-1	I-2	I-3	I-4	I-5	I-6	I-7	I-8	I-9	I-10	I-11	I-12
1	2010	114,3	9,6	10	9,7	8,3	8,0	9,6	10	9,6	9,9	10	10	9,6
1	2009	114,7	9,8	9,9	9,7	8,5	7,7	9,5	10	9,9	9,9	10	10	9,8
1	2008	114,2	9,8	9,8	9,5	8,3	7,5	9,4	10	10	9,9	10	10	10
3	2007	111,1	9,2	9	8,5	8	7,5	9,2	10	10	9,7	10	10	10
7	2006	105,9	9	8,1	8	7	7,5	8,5	10	10	9,5	10	9,8	8,5
5	2005	102,3	9	8	7,4	6,3	9	8,3	9,8	10	7,8	10	8,7	8

Zdroj: vlastní dle Foreign Policy [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. [Http://www.foreignpolicy.com](http://www.foreignpolicy.com). Dostupné z WWW: <http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings>.

U všech sociálních ukazatelů během let došlo ke zhoršení, přispělo k tomu mimo jiné zintenzivnění klanových bojů a také pirátství, které ohrožuje distribuci potravin. Zvyšující se propad ekonomiky způsobují opakující se období sucha a povodně, které vedou k nejhorší sklizni obilovin za několik posledních let. Politické a vojenské indikátory dosahují kritických hodnot, především proto, že zde de facto neexistují policejní ani vojenské složky.

3.2 HAITI

3.2.1 Základní údaje

Úředně: Republika Haiti

Vznik: 1. ledna 1804 → vyhlášena nezávislost na Francii

Rozloha: 27 750 km²

Počet obyvatel: 9 719 932

Hustota zalidnění: 350 obyv./km²

Hlavní město: Port-au-Prince

Jazyk: Kreolština, francouzština

Měna: Haitský gourde (HTG)

Náboženství: římskokatolíci 80%, protestanti 16% - baptisté 10%, svatodušní 4%, adventisté 1%, jiní 1%, ateisté 1%, jiní 3%⁶

Haiti je stát ležící v západní části ostrova Hispaniola v Karibském moři v souostroví Velké Antily společně s Dominikánskou republikou, která leží na východě ostrova a jsou odděleny hranicí dlouhou 360 km. Dějiny této země sahají až do 15. století objevením ostrova Kryštofem Kolumbem.

⁶ Central Intelligence Agency : The World Factbook [online]. 2011 [cit. 2011-05-03]. [Https://www.cia.gov](https://www.cia.gov). Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ha.html>>.

Po většinu historie vládli na Haiti političtí diktátoři. První demokratické volby proběhly roku 1990, ve kterých s 67% hlasů vyhrál Jean Bertrand Aristide. Ten byl v únoru 1991 dosazen do prezidentského úřadu a s krátkými přestávkami vládl až do února 2004, kdy na základě ozbrojených povstání resignoval a odešel do exilu. V květnu 2006 se prozatímní vláda rozhodla uspořádat volby za pomoci OSN a hlavou státu se tak stal René Garcia Préval, který vykonává svou funkci dodnes. Země je politicky nestabilní a ekonomicky stagnuje a zároveň se potýká s rozpory mezi většinovým černošským obyvatelstvem a menšinovou skupinou mulatů a bílých. Velkým problémem, s kterým se země potýká, je nedostatek pitné vody. Situaci prohlubují přírodní katastrofy, jako zemětřesení, povodně či hurikány, ale svůj podíl na tom má i lidská činnost. Poslední masivní zemětřesení udeřilo na Haiti v lednu 2010 s epicentrem asi 15 km od hlavního města, v této oblasti žije téměř 2 mil. lidí, toto zemětřesení je hodnoceno jako nejhorší v tomto regionu za posledních 200 let, odhad škod se vyšplhal na 11,5 mld. USD.

3.2.2 Ekonomika Haiti

Haiti je označována za nejchudší zemi na západní polokouli, kde celých 80% obyvatel žije v naprosté chudobě a bez přístupu k tekoucí vodě a kanalizaci. V indexu lidského rozvoje je Haiti na 145. příčce ze 169 členských zemí OSN. Dominantní pozici v haitské ekonomice zaujímá zemědělství, avšak migrace obyvatel do měst, nízká úroveň užívané technologie a podvyživenost zemědělských dělníků způsobují pokles významnosti zemědělství. Nicméně přesto 2/3 obyvatel žijí v zemědělských oblastech a jsou na tomto sektoru závislí. Zemědělství země však nestačí pokrýt národní poptávku po základních potravinách, proto téměř 1/5 spotřebovaných potravin na Haiti je dovážena nebo pašována z Dominikánské republiky. Exportními artikly jsou především káva, oleje a mango, vyvážené do USA a Dominikánské republiky, tyto státy naopak dováží do země potraviny, paliva či stroje.⁷

⁷ *Ministerstvo zahraničí České republiky* [online]. 2008 [cit. 2011-04-06]. [Http://www.mzv.cz](http://www.mzv.cz). Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/stredni_amerika/haiti/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.

Haitská ekonomika je velmi slabá, bez zahraniční rozvojové pomoci a darů by nebyla schopna pouze z vlastních zdrojů vytvořit podmínky pro ekonomický růst.⁸ „Zahraniční rozvojová pomoc představuje ve státním rozpočtu země až 1/3 příjmů nezbytných pro udržení chatrného sociálního smíru.“⁹ V letech 2005 – 2009 rostla ekonomika pomalu v průměru 2,3% ročně, oproti letům 2000 – 2004 to bylo od -0,7%. I přes toto zlepšení je stále nejméně rozvinutou zemí Ameriky a jednou z nejchudších na světě.¹⁰ Nyní Haiti prožívá období relativní ekonomické stagnace, především z důvodů politické nestability, nevhodně zvolených ekonomických politik, nedostatku dobré orné půdy, migrace kvalifikovaných obyvatel aj. Podle CIA je odhadované HDP v paritě kupní síly za rok 2010 11,5 bil. \$, HDP na jednoho obyvatele činí 1200 \$.

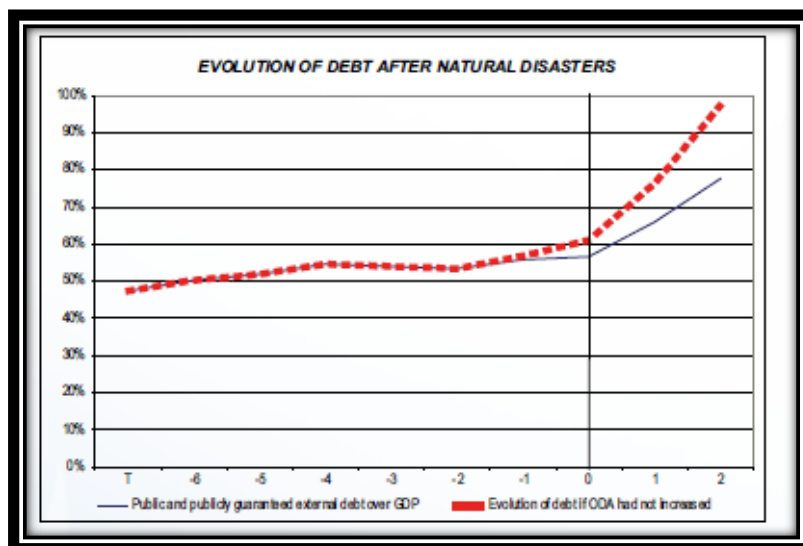
V roce 2003 dosáhla inflace v zemi neuvěřitelné výše 42,7%, zde došlo k obrovskému zlepšení na 8,5% (2007). Haiti se potýká s vysokou nezaměstnaností, více než 2/3 práceschopného obyvatelstva nemá práci, přesný odhad však není k dispozici.

Velkým problémem Haiti jsou již zmíněné přírodní katastrofy, které zemi vystavují problémům s neustálým zadlužováním. Po posledním zemětřesení z ledna 2010 bylo nutné rekonstruovat velkou část poničené infrastruktury. Obrázek 3-3 ukazuje vývoj veřejného dluhu země v poměru k HDP po přírodních katastrofách.

⁸ Největší podpora přichází ze Spojených států, Kanady, EU, Brazílie, Japonska a také z Venezuely. Multilaterální pomoc poskytuje také Mezinárodní měnový fond, Světová banka, Meziamerická rozvojová banka či OSN.

⁹ *Ministerstvo zahraničí České republiky* [online]. 2008 [cit. 2011-04-06]. [Http://www.mzv.cz](http://www.mzv.cz). Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/stredni_amerika/haiti/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.

¹⁰ *U.S. Department of state* [online]. 2010 [cit. 2011-04-09]. [Http://www.state.gov](http://www.state.gov). Dostupné z WWW: <<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/1982.htm>>.

Obrázek 3-3: Vývoj dluhu Haiti po přírodních katastrofách

Zdroj: *United nations conference on trade and development* [online]. 2010 [cit. 2011-04-06].

Http://www.unctad.org. Dostupné z WWW: <http://www.unctad.org/en/docs/presspb20101_en.pdf>.

Graf zahrnuje následky 21 přírodních katastrof, které zemi postihly v letech 1980 – 2008. Červená tečkovaná čára ukazuje, jak by byla země zadlužena, kdyby nebylo intenzivní zahraniční pomoci, šlo by tedy o téměř 100% zadlužení oproti HDP. „V červnu 2009 Haiti obdržela 1,2 mld. \$ v rámci multilaterálního odpouštění dluhů vysoce zadluženým zemím od Světové banky a 484 mil. \$ od Inter-American Development bank (dále jen IDB). Aktuální nesplacený dluh vůči MMF je 271 mil. \$.“¹¹

3.2.3 Zhroucenost státu

Dlouholetým problémem Haiti je, že neexistuje prakticky žádné místo v celé zemi, kde by bylo možné napít se z potoka či kohoutku a získat tak čistou vodu. Haiti Water Project řadí Haiti v současnosti k zemím, jež mají největší problémy s pitnou vodou.¹² I to ovlivňuje, že pouze 54% dětí má možnost chodit do školy, protože je v zemi zvykem, že děti chodí i desítky kilometrů daleko pro vodu. Není však nikdy zaručeno, že vodu najde nebo, že

¹¹ *U.S. Department of state* [online]. 2010 [cit. 2011-04-06]. Http://www.state.gov. Dostupné z WWW: <<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/1982.htm>>.

¹² Devět z deseti Hait'ánů nemá přístup k tekoucí vodě a více jak 4 mil. obyvatel nemá přístup k pitné vodě vůbec.

nebude kontaminovaná. Pití kontaminované vody zabíjí tisíce lidí ročně, nejzranitelnější jsou pak děti.

Zdravotnictví Haiti je ve velmi špatném stavu. Neuvěřitelných 60% obyvatel žijících především na venkově nemají přístup ani k základní zdravotní péči. Lidé umírají na malárii, tuberkulózu, ale i na běžné choroby a infekce, které jsou často způsobeny znečištěnou vodou.

Index FSI ukazuje, že situace v Haiti se mírně lepší, ale také je patrné, že neustále patří mezi nejnestabilnější země světa (viz Tabulka 3-2). Od představení indexu se Haiti vždy umístila mezi nejohroženějšími zeměmi. V roce 2005 se zvýšil počet lidí, kteří jsou trvale na útěku, nejspíš z důvodu velmi ničivého zemětřesení.

Tabulka 3-2: Vývoj FSI Haiti 2005 – 2010

Pořadí	Rok	Celkem	I-1	I-2	I-3	I-4	I-5	I-6	I-7	I-8	I-9	I-10	I-11	I-12
11	2010	101.6	9.3	5.6	7.3	8.6	8.3	9.2	9.3	9.5	8.3	8.2	8.4	9.6
12	2009	101.8	9.3	5.8	7.3	8.6	8.2	8.9	9.2	9.5	8.5	8.4	8.3	9.8
14	2008	99.3	8.5	4.2	8	8	8.2	8.3	9	8.8	8.9	8.9	8.9	9.6
11	2007	100.9	8.6	4.2	8	8	8.2	8.4	9.2	9	9.1	9.3	9.3	9.6
8	2006	104.6	8.8	5	8.8	8	8.3	8.4	9.4	9.3	9.6	9.4	9.6	10
10	2005	99.2	8.8	8	7.7	3.4	9	8.1	9.4	9.8	8.7	7.8	8.5	10

Zdroj: vlastní zpracování dle Foreign Policy [online]. 2010 [cit. 2011-04-27].

Http://www.foreignpolicy.com. Dostupné z WWW:

<http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_ranking>.

3.3 AFGHÁNISTÁN

3.3.1 Základní údaje

Úředně: Islámský stát Afghánistán

Vznik: 19. srpna 1919 → nezávislost na Velké Británii

Rozloha: 652 230 km²

Počet obyvatel: 29 835 392

Hustota zalidnění: 46 obyv./km²

Hlavní město: Kábul

Jazyk: Paštó, afghánská perština

Měna: Afghání (AFN)

Náboženství: Islám 99%, ostatní 1%¹³

Vnitrozemský islámský stát Afghánistán leží na strategické pozici mezi střední Asií, blízkým východem a Indickým poloostrovem. Až do roku 1919 byla britskou kolonií. Po vyhlášení nezávislosti, byl Afghánistán, jako

spousta jiných kolonií ponechána vlastnímu osudu. Afghánistán se stal klíčovým bojištěm studené války poté, co sovětská vojska napadla v roce 1979 stát, sovětští vojáci se stáhli v roce 1989. Oficiální vlády ať už komunistické, mudžahedínské, talibanské či protitalibanské nedokázaly nikdy plně kontrolovat celé teritorium státu. Afghánistán se již bezmála 30 let nachází uprostřed ozbrojeného konfliktu. Důsledkem toho je, že jako stát přestal v podstatě již dávno existovat.

Dějiny Afghánistánu jsou velice rozsáhlé, jak jsem zmínila, zemi ovládala spousta vlád, ale jak se časem ukázalo, nejnebezpečnější milník bylo nastoupení Tálibánu. V roce 1994 se v zemi objevilo radikální muslimské hnutí Tálibán, které využilo vzniklé situace a chtělo vytvořit islámský stát. Postupně se Tálibánu podařilo ovládnout až 95% afghánského

¹³ Central Intelligence Agency : The World Factbook [online]. 2011 [cit. 2011-05-03]. <https://www.cia.gov>. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>>.

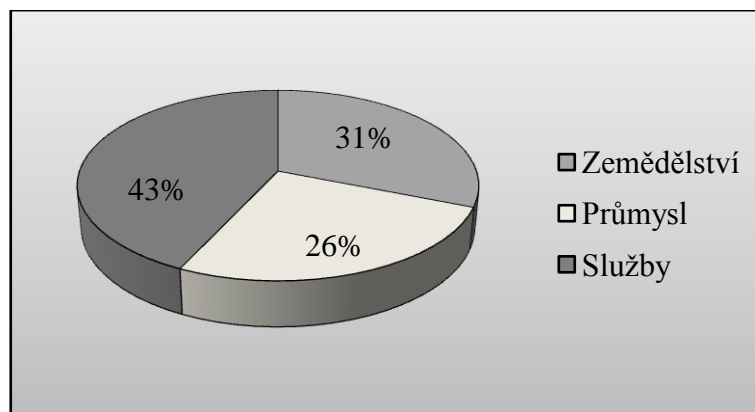
území. Charakteristické pro vládu Tálibánu je přímá podpora teroristické organizaci al-Káida, která si v zemi vybudovala síť výcvikových táborů pro teroristy. Spolupráce s hnutím Usáma bin Ládina započala v roce 1996, který v zemi přímo sídlil. Tálibánský režim roku 2001 svrhla americká vojenská intervence, poté, co Tálibán odmítl vydat Usámu bin Ládina, kterého Spojené státy vinily z inscenace teroristického útoku na USA 11. září 2001. Nynější hlavou státu je prezident Hamid Karzai (od prosince 2004).

3.3.2 Ekonomika Afghánistánu

Podobně jako ekonomika somálská či haitská, se afghánská ekonomika zotavuje z desetiletí konfliktu. V případě Afghánistánu se ekonomika výrazně zlepšila po roce 2001, od pádu vlády Tálibánu, díky infuzi mezinárodní pomoci na obnovu zemědělského sektoru a sektoru služeb. Ale i přes tuto známku oživení, je Afghánistán rozvojovou, značně zaostalou zemí, patřící k nejchudším státům světa. Chybí jakékoliv atributy moderního státu jako např. silnice, elektřina, telefony, školy, zdravotnictví či doprava. Města jsou zničena a infrastruktura země se bude muset budovat doslova od základu.

Afghánská ekonomika je stále více závislá na produkci a exportu drog. Tálibán vybírá za pěstování surovin poplatek ve výši cca 10% výnosu, čímž produkci drog a jejich distribuci fakticky legalizuje. Drogoví dealéři jsou hlavními sponzory protivládních sil, zejména pak hnutí Tálibánu.

V posledních letech byla vždy ekonomika země závislá na zahraniční pomoci, po odchodu sovětských vojsk a rozpadu Sovětského svazu se Afghánistán stal doslova závislý na svém východním sousedovi – Pákistánu. Největším sektorem afghánské ekonomiky je zemědělství, co se týká zaměstnanosti, protože v zemědělství pracuje téměř 80% průběžného obyvatelstva. Ale stále je země závislá na dovozu surovin z ostatních zemí světa. Nejdůležitější plodiny jsou obilí, ovoce, bavlna, kukuřice, brambory, neméně důležitý je také chov domácího zvířectva, především ovcí, oslů a tzv. karakulských ovcí. Průmysl je málo rozvinutý, poslední statistiky uvádějí podíl průmyslu na tvorbě HDP necelých 30% (viz Obrázek 3-4).

Obrázek 3-4: Struktura HDP Afghánistánu

Zdroj: vlastní dle Central Intelligence Unit [online]. 2008 [cit. 2011-04-28]. [Https://www.cia.gov](https://www.cia.gov). Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>>.

Hospodářsky významná je v zemi pouze produkce cementu, ale důležitý je i textilní průmysl, mydlářství, výroba koberců, obuvi, potravinářský průmysl, těžba drahokamů a polodrahokamů aj. V zemi jsou naleziště četných surovin – uhlí, rudy, železa a mědi, ale jsou většinou nepřístupná tak, že se nevyplatí je využívat. Hlavní položkou bilance na straně importů jsou především nové technologie, výrobní zařízení a potraviny. Importními partnery jsou Pákistán, Indie, Německo a USA.

Odhadované HDP za rok 2010 činí 29,81 mld. USD a HDP na obyvatele 1000 USD. Patří tak mezi 20 zemí s nejnižším HDP na obyvatele. Míra nezaměstnanosti dosáhla 35% za rok 2008 a inflace 13,3% za rok 2009.¹⁴

Vnější dluh Afghánistánu v roce 2004 činil 8 bil. USD, České republice na konci roku 2006 dlužil Afghánistán cca 81 mil. Kč. Pařížský klub věřitelských států, tvořený 19 nejbohatšími státy světa, rozhodl, že jeho členové odpustí Afghánistánu veškeré jeho dluhy vůči nim ve výši 1,026 mil. USD. Tento krok má vést k hospodářské stabilizaci země.¹⁵

¹⁴ Central Intelligence Agency : *The World Factbook* [online]. 2011 [cit. 2011-04-10]. [Https://www.cia.gov](https://www.cia.gov). Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>>.

¹⁵ *Hospodářské noviny* [online]. 2010 [cit. 2011-04-10]. [Www.ihned.cz](http://www.ihned.cz). Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-41436550-uleva-pro-vaikou-suzovany-afghanistan-bohate-staty-zemi-odpusti-dluhy>>.

3.3.3 Zhroucenost státu

Afghánistán patří mezi země třetího světa, kde zdravotní a sociální péče je velice nerozvinutá. Většina obyvatel trpí nejen nedostatkem lékařské péče, ale i nedostatkem potravy, oblečení, bydlení a jinými problémy způsobenými politickou nejistotou a vojenskými operacemi. Velkým problémem z neutuchajících konfliktů jsou nášlapné miny a nevybuchlá munice. Každý den 10 – 20 lidí ztratí končetinu či život, nejvíce děti a zemědělci.¹⁶ Gramotnost afghánského obyvatelstva je 28,1%, z toho 43,1% mužů a 12,6% žen (CIA World Factbook) umí číst a psát. Afghánské ženy nemají vůbec žádná práva, společnost je ovládána muži. Ženy chodí na veřejnosti zahaleny a mnohým z nich manžel zakazuje vycházet. Z politiky jsou ženy naprosto vyloučeny.

Index FSI ukazuje, že situace v zemi se i přes neustálé zahraniční mise nelepší. Index se každý rok zhoršuje, od prvního měření se index zhoršil o 10,3% (viz Tabulka 3-3)

Tabulka 3-3: Vývoj FSI Afghánistánu 2005 – 2010

Pořadí	Rok	Celkem	I-1	I-2	I-3	I-4	I-5	I-6	I-7	I-8	I-9	I-10	I-11	I-12
6	2010	109.3	9.5	9.2	9.7	7.2	8.2	8.3	10	8.9	9.2	9.7	9.4	10
7	2009	108.2	9.3	8.9	9.6	7.2	8.4	8.3	9.8	8.9	8.8	9.9	9.1	10
7	2008	105.4	9.1	8.9	9.5	7	8.1	8.5	9.2	8.3	8.4	9.6	8.8	10
8	2007	102.3	8.5	8.9	9.1	7	8	8.3	8.8	8	8.2	9	8.5	10
10	2006	99.8	7.9	9.6	9.1	7	8	7.5	8.3	8	8.2	8.2	8	10
11	2005	99	9	8	8	7.4	8.8	7.5	8.1	8.1	7.9	8.2	8	10

Zdroj: vlastní dle Foreign Policy [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. [Http://www.foreignpolicy.com](http://www.foreignpolicy.com). Dostupné z WWW: <http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings>.

Při pohledu na Tabulku 3-3 bije do očí poslední sloupec I-12 – zahraniční intervence. Hodnota tohoto kritéria byla vždy hodnocena nejvyšším možným počtem bodů. To je samozřejmě způsobeno přítomností vojsk NATO na území země a takových hodnot bude

¹⁶ Wikipedia [online]. 2011 [cit. 2011-04-10]. [Www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org). Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Afgh%C3%A1nist%C3%A1n#Ekonomika>>.

dosahovat, dokud budou tato vojska v zemi přítomna. Dalším horšícím se kritériem je I-3 – nenávisť mezi skupinami obyvatel, což je hlavně způsobeno heterogenním národnostním složením. Zde podle mého názoru nelze dojít k výraznému zlepšení, dokud v zemi nebude nastolen fungující a všemi lidmi uznávaný vládní režim, který by obyvatelstvo „stmelil“.

3.4 ŘECKO

3.4.1 Základní údaje

Oficiálně: Helénská republika

Vznik: 25. března 1821 → odtržením od Osmanské říše

Rozloha: 131 957 km²

Počet obyvatel: 10 760 136

Hustota zalidnění: 81 obyvk./km²

Hlavní město: Atény

Jazyk: Řečtina

Měna: Euro (EUR)

Náboženství: Pravoslaví, částečně řeckokatolické¹⁷

Řecko je stát ležící v jižní Evropě na jihu Balkánského poloostrova. Dějiny Řecka jsou nejdéle zaznamenanými dějinami ze všech evropských zemí a při návštěvě země na Vás doslova na každém rohu

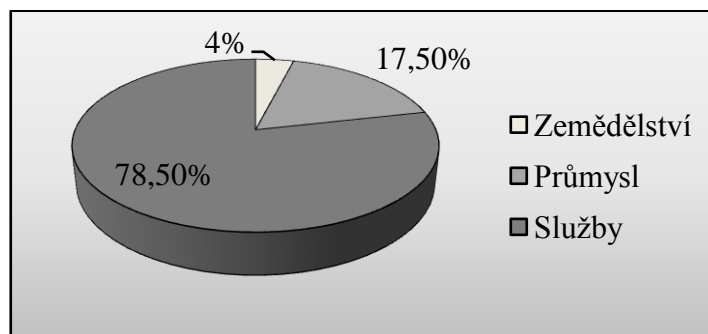
kus historie dýchne. V případě Řecka je ovšem historie země pro tuto práci irelevantní. Do mé práce jsem Řecko zařadila z naprosto jiného důvodu než předchozí státy. Tato práce se zabývá zhroucenými státy, za které Řecko podle použitých indexů v této práci nelze považovat. Problémem pro Řecko se stala celosvětová krize, která svět zasáhla v roce 2007 a jeho následné zadlužení.

¹⁷ Central Intelligence Agency : *The World Factbook* [online]. 2011 [cit. 2011-05-03]. <https://www.cia.gov>. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>>.

Klíčový pro řeckou ekonomiku byl přelom tisíciletí, kdy se vláda připravovala na vstup Řecka do Eurozóny (1. 1. 2002). Už tehdy měla řecká ekonomika problém s výší státního deficitu a podmínky pro přijetí eura splnila na poslední chvíli a ES muselo přimhouřit oči. Dnes se již ví, že Řekové splnili maastrichtská kritéria díky účetním podvodům. Řecko je parlamentní republikou v čele s prezidentem od roku 1975. Současným prezidentem republiky je Karolos Papoulinas, který byl roku 2010 znovu zvolen do druhého funkčního období.

3.4.2 Ekonomika Řecka

Řecko je ekonomicky považováno za nejméně rozvinutého člena EU a často od ní musí přijímat pomoc. Řecko je tržně orientovaná ekonomika se silným veřejným sektorem. Především cestovní ruch je pro zemi velmi důležitý, nejen rozsáhlá historie, ale také sluncem zalité ostrovy patřící k Řecku, lákají nejednoho turistu. Cestovní ruch přináší zemi veliké příjmy, rozvoj služeb a stavebnictví, vyšší zaměstnanost a tvoří vysokou část HDP. Řecko je naprosto neprůmyslový stát, který je závislý na cestovním ruchu (viz Obrázek 3-5). Také z hlediska zaměstnanosti je sektor služeb nejvýznamnějším, 65% práceschopných obyvatel pracuje v tomto sektoru.

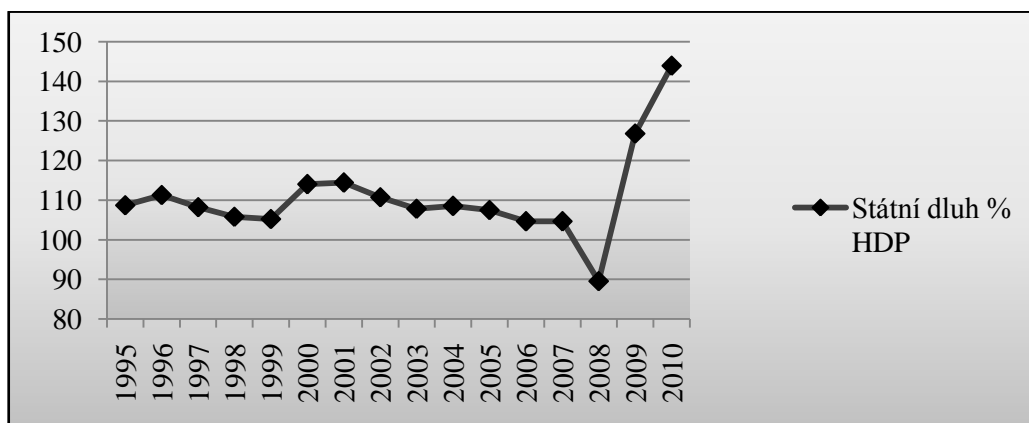

Obrázek 3-5: Tvorba HDP Řecka

Zdroj: vlastní dle *Central Intelligence Unit* [online]. 2008 [cit. 2011-04-28]. <https://www.cia.gov>. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>>.

Nejdůležitějšími odvětvími jsou potravinářství, chemická výroba, produkce cementu, textilu, oděvů a obuvi. Pokles řecké průmyslové výroby zapříčinila jak globální krize, tak dlouhodobý levný dovoz z Číny, ale také pokles konkurenceschopnosti řeckých výrobků na domácích i mezinárodních trzích. Kromě strojů a přepravních zařízení se do Řecka také dováží potraviny, tabák, minerální paliva a oleje aj. Nízký export a naopak drahý dovoz způsobili trvale vysoký deficit, který se pro řeckou ekonomiku stal osudným. Dlouholetý

státní deficit vedl k neustálému zadlužování státu (viz Obrázek 3-6). Za rok 2009 činil deficit Řecka 12,7% HDP.

Obrázek 3-6: Vývoj řeckého státního dluhu v % k HDP

Zdroj: vlastní dle Central Intelligence Unit [online]. 2008 [cit. 2011-04-28]. <https://www.cia.gov>. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>>.

„Podle očekávání Evropské komise (dále jen EK) by se veřejný dluh země měl zvýšit z letošních předpokládaných 140,2% HDP na 150,2% HDP v příštím roce, v roce 2012 pak až na 156% HDP. Ještě v roce 2007 dosahovalo veřejné zadlužení země 105% HDP.“¹⁸

*"Nikdo si nedokáže představit velikost dluhu, který za sebou nechala předchozí vláda, která skončila před rokem. Naše dnešní rozhodnutí bude znamenat, že budou muset naši občané podstoupit obrovské oběti. Prioritou je pro Řecko nyní vyhnout se bankrotu," uvedl v neděli řecký premiér Jorgos Papandreou.*¹⁹

3.4.3 Řecká ekonomická krize

Vše začalo na konci roku 2009, kdy nová socialistická vláda PASOK oznámila, že schodek za rok 2009 je dvakrát větší než se oficiálně udávalo. Řecká krize není jen důsledkem falšovaných rozpočtových statistik či hospodářské krize, ale také rozhazovačné státní

¹⁸ Kurzy.cz : finanční portál pro odborníky i laiky [online]. 29.11.2010 [cit. 2011-04-13]. [Http://zpravy.kurzy.cz](http://zpravy.kurzy.cz). Dostupné z WWW: <<http://zpravy.kurzy.cz/255350-ek-verejny-dluh-recka-dosahne-za-dva-roky-156-procent-hdp-ceske-republiky-45-procent-hdp/>>.

¹⁹ Novinky.cz [online]. 2.5.2010 [cit. 2011-04-14]. [Http://www.novinky.cz](http://www.novinky.cz). Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/199107-recko-se-docka-rekordni-pomoci-dostane-pres-tri-biliony-korun.html>>.

politiky, všudypřítomné korupce a politického klientelismu. Velkým problémem je přezaměstnanost ve státním sektoru. Každý mladý Řek, by chtěl pracovat pro stát, protože tak má záruku celoživotní jistoty stálého, nemalého, příjmu. Platy ve státní sféře jsou 2,5 krát větší než v soukromém sektoru, navíc státní úředníky chrání před propuštěním zákon (ústava umožňuje vyhazov v případě rušení místa), je garantována doživotní penze a po smrti přejde penze na manželku a neprovdanou dceru.²⁰

V roce 2008 kdy již téměř většina zemí pocítila dopady globální krize, Řecko stále vykazovalo pozitivní známky hospodářského růstu. Podle makroekonomických ukazatelů krize Řecko postihla až v roce 2009, kdy poprvé od roku 1993, klesla meziroční změna HDP pod nulu: -2,3% (viz Tabulka 3-4). Nezaměstnanost v zemi stále stoupá, na počátku roku 2011, díky úsporným vládním opatření, nezaměstnanost stoupla až na 15%. Situaci také prohlubuje dlouhodobá deficitní obchodní bilance, která se projevuje na výši HDP. Odhadované HPD pro rok 2010 je 321,7 bil. \$ a HDP na obyvatele 30 200 \$.

Tabulka 3-4: Makroekonomické ukazatele Řecka v době krize

Ukazatel/rok	2007	2008	2009	2010
HDP (meziroční změna v %)	4	1,3	-2,3	-4,0
Inflace	2,9	4,2	1,2	4,6
Nezaměstnanost	8,3	7,6	9,5	12
Saldo obchodní bilance (mld. €)	-38,1	-43,4	-28,5	-23,8

Zdroj: vlastní dle Central Intelligence Unit [online]. 2008 [cit. 2011-04-28]. <https://www.cia.gov>. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>>; Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 2009 [cit. 2011-04-28]. www.mzv.cz. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/recko/ekonomika/index.html>.

Řecko svým deficitem, který přesáhl 12% HDP, porušilo Pakt stability a růstu, že schodek veřejných financí nesmí překročit 3% HPD, a proto je pod přísným dohledem EK. Řecko dostalo tři roky na to, aby si ve veřejných financích udělalo pořádek. Finanční injekci na

²⁰ *Idnes.cz* [online]. 6.5.2010 [cit. 2011-04-14]. <http://ekonomika.idnes.cz>. Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/hitparada-reckych-nesmyslu-zemi-potopily-vladni-experimenty-pu8-/eko_euro.aspx?c=A100506_123319_eko_euro_fih>.

pomoc státu poskytl EU a MMF, zvláště ze strachu o stabilitu eura a negativních ekonomických dopadů na ostatní členy eurozóny.

„Předlužené Řecko budou v příštích třech letech udržovat při životě půjčky od zemí eurozóny a MMF. Někteří ekonomové ale tvrdí, že i přes přísnou léčbu, se Řecku státní bankrot nevyhne. Státy eurozóny půjčí 80 mld. € a MMF 30 mld. €, výměnou za tuto pomoc musí tamní vláda razantně seškrtnat výdaje na chod státu, sociální dávky a důchody.“²¹ V lednu 2010 předložila řecká vláda EK aktualizovaný Program stability a růstu na léta 2010 – 2013, ve kterém se zavázala ke snížení rozpočtového deficitu pod 3% HDP do roku 2012. Program také zahrnoval 1. balíček úsporných opatření, který slibuje omezení nákladů veřejného sektoru vč. mzdových škrťů a zvýšení spotřebních daní. Následovaly další balíčky, které opět utahovaly opasky státním úředníkům a zvyšovaly daně. Tyto faktory výrazně snížily kupní sílu a jistotu obyvatel a spolu s prohlubující se krizí, která zapříčinila bankroty podnikatelských subjektů a zvýšila nezaměstnanost, vyvolává nespokojenost obyvatel. Následkem byla vlna stávek a protestních akcí na počátku roku 2010.

Řecko je nejen ekonomy považováno za insolventní, což se také projevilo na jeho ratingu, který vyjadřuje schopnost státu dostát svým závazkům. Mezinárodní ratingová agentura *Moody's Investors Service* postupně snižuje rating řeckých investic se stále negativním výhledem, což může vést k dalšímu snižování důvěryhodnosti. Nízký rating ovlivňuje potencionální investice, které by státu mohli pomoci při „uzdravování se“ z dluhové krize.

Řeckou vládu čeká nelehký úkol, prosadit a před společností obhájit tvrdá nepopulární opatření. Zatím nikdo nedokáže odhadnout budoucí vývoj země. Bezsporu bude řecká ekonomika poznamenána hlubokou recesí (předpoklad → r. 2010 pokles HDP o 4% a v r. 2011 o další 2,6%), snížením soukromé i veřejné spotřeby, výrazným zvýšením nezaměstnanosti a zesílením sociální nespokojenosti.²²

²¹ *Peníze.cz* [online]. 4.5.2010 [cit. 2011-04-14]. [Http://www.penize.cz](http://www.penize.cz). Dostupné z WWW: <<http://www.penize.cz/ekonomika/73465-recku-od-bankrotu-jen-pujcky-skrty-a-vyssi-dane-nepomohou>>.

²² *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2010 [cit. 2011-04-14]. [Http://www.mzv.cz](http://www.mzv.cz). Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/recko/ekonomika/ekonomicka_ch_arakteristika_zeme.html>.

3.5 ČESKÁ REPUBLIKA

3.5.1 Základní údaje

Vznik: 1. ledna 1993 → rozpad Československa

Rozloha: 78 867 km²

Počet obyvatel: 10 190 213

Hustota zalidnění: 129 obyv./km²

Hlavní město: Praha

Jazyk: Čestina

Náboženství: bez vyznání 59%,
římskokatolické 27%²³

Česká republika je malým vnitrozemským státem ve střední Evropě. Je demokratickým státem, kde hlavou státu je prezident (současně Václav Klaus) a vrcholným zákonodárným orgánem je dvoukomorový parlament ČR, tvořený

poslaneckou sněmovnou a senátem. Dne 1. 5. 2004 se stala členským státem EU, což výrazně zjednodušilo obchod s členskými zeměmi, dále je členem NATO, OECD a Schengenského prostoru.

3.5.2 Rozpad Československa

ČR prošla dlouholetým historickým vývojem. Od vzniku v roce 1918 bylo označováno Československo jako první republika. Pro moji práci je významnější období od roku 1938 do německé okupace 14. března 1939, označované jako druhá republika, které trvalo pouhých 167 dní. „Druhou republiku je možné také zařadit mezi rozpadlé státy. Společný stát se de facto zhroutil už několik dní před německou okupací českých zemí. Československá vláda postupně ztrácela vliv na vývoj ve východních částech republiky.“²⁴ Po mnichovské zradě bylo odstoupeno pohraniční území (Sudety) Německu, po Hitlerově

²³ Central Intelligence Agency : *The World Factbook* [online]. 2011 [cit. 2011-05-03]. <https://www.cia.gov>. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ez.html>>.

²⁴ Waisová Šárka, *Slabé státy: Selhání, rozpad a obnova státnosti*, s. 157

nátlaku se také vedl spor o Těšínsko s Polskem a o jižní a východní Slovensko, či o téměř polovinu Podkarpatské Rusi s Maďarskem.²⁵ Hitlerovým cílem bylo potlačit demokracii a propagovat fašismus a komunismus.

„Jeden z hlavních důvodů rozpadu Československa však musíme hledat v neúspěšných pokusech o jeho federalizaci. Zejména v meziválečném období geografické a geopolitické podmínky posilovaly slabost státu.“²⁶

V květnu 1945 bylo Československo osvobozeno a byla obnovena demokracie. Avšak v únoru 1948 se k moci dostala Komunistická strana Československa, což znamenalo nastolení totalitního režimu a země se stala součástí sovětského bloku. V roce 1960 se název státu změnil na Československá socialistická republika (ČSSR). Pokus Pražské jaro, uvolnit režim a částečně se navrátit k demokracii, byl potlačen invazí sovětských vojsk a dalších zemí Varšavské smlouvy 21. srpna 1968. V této době zemi opustilo a emigrovalo mnoho vzdělaných lidí, což ještě zrychlilo hospodářský úpadek země. Na začátku roku 1969 se uskutečnila federalizace Československa, která vedla ke vzniku federací dvou národních států – *České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky*. Po sametové revoluci 17. listopadu 1989 byl svržen komunistický režim a opět nastolena demokracie a definitivní název státu byl Česká a Slovenská federativní republika.²⁷ K úplnému rozpadu tohoto státu došlo 1. 1. 1993 a vznikly tak dva samostatné státy – Česká republika a Slovenská republika. Přispěl tomu nesoulad českých a slovenských politiků, protože veškeré důležité politické záležitosti se rozhodovaly z Prahy. Problémem bylo také velké zastoupení menšin, kromě Čechů a Slováků, zde žili Němci, Maďaři, Poláci, Rusíni.

„Bývalá Česká a Slovenská federativní republika mezi rozpadlé státy, tak jak dnes chápeme problematiku collapsed state, nepatří. Ani jeden nástupnický stát neměl problém se získáním vnitřní a vnější suverenity. V případě ČSFR nešlo o zhroucení státu, ale o

²⁵ Celkové ztráty pomnichovského Československa tak činily 41 098 km² a 4 879 000 obyvatel.

²⁶ Waisová Šárka, Slabé státy: Selhání, rozpad a obnova státnosti, s. 161

²⁷ *Wikipedia* [online]. 2011 [cit. 2011-04-26]. [Www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org). Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesko>>.

řízenou transformaci moci z bývalé federace na národní státy. Významná část elit dokonce spatřovala v rozdělení státu výhodu.²⁸

3.5.3 Ekonomika ČR

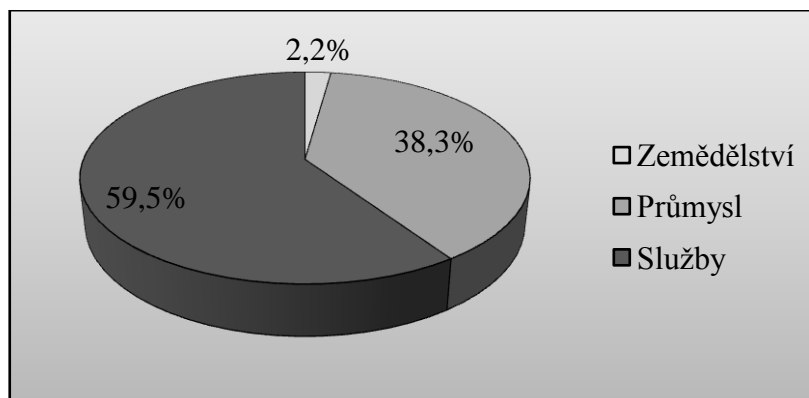
ČR je považována za stabilní a prosperující tržní ekonomiku, a patří k nejrychleji se rozvíjejícím zemím v regionu střední a východní Evropy. V poledním desetiletí dohání zpoždění, které získala díky historickému vývoji, který ekonomiku země velmi ovlivnil. Po roce 1989 byl zahájen proces transformace od centrálně řízeného hospodářství k tržní ekonomice a privatizace státního majetku. Ve velkém se rozběhla tzv. kuponová privatizace bez stanovení pevných pravidel, což vedlo k „tunelování“ bank, investičních společností a podniků. „V rámci restitucí byly podniky navráceny původním majitelům a byly vytvořeny soukromé společnosti. Některé významné podniky byly prodány zahraničním investorům (např. Škoda Auto, Plzeňské pivovary).“²⁹ ČR musela v této době čelit tvrdé konkurenci ze západu a hledat nové trhy. Bylo třeba investovat do výroby a snížit náklady, aby bylo zboží na zahraničních trzích konkurenceschopné.

Dnes je ČR považována za vyspělou zemi a podle statistik OSN, MMF a Světové banky je stabilně zařazená mezi nejrozvinutější ekonomiky světa. Výše HDP za rok 2010 je 25.600 \$, ve srovnání se světem je ČR na 53. místě.

Hlavním odvětvím pro ČR je průmysl spolu se službami, jak z hlediska zaměstnanosti, tak z hlediska tvorby HDP (viz Obrázek 3-7). Ve službách pracuje 58,3% a v průmyslu 38,6% průběžně schopného obyvatelstva, v zemědělství pouhá 3,1%.

²⁸ Waisová Šárka, Slabé státy: Selhání, rozpad a obnova státnosti, s. 161

²⁹ *Geografický web : Vývoj a stav hospodářství ČR* [online]. 2010 [cit. 2011-04-15]. [Http://www.hajduch.net](http://www.hajduch.net). Dostupné z WWW: <<http://www.hajduch.net/cesko/vyvoj-a-stav-hospodarstvi>>.

Obrázek 3-7: Tvorba HDP ČR

Zdroj: vlastní dle Central Intelligence Unit [online]. 2008 [cit. 2011-04-28]. <https://www.cia.gov>. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ez.html>>.

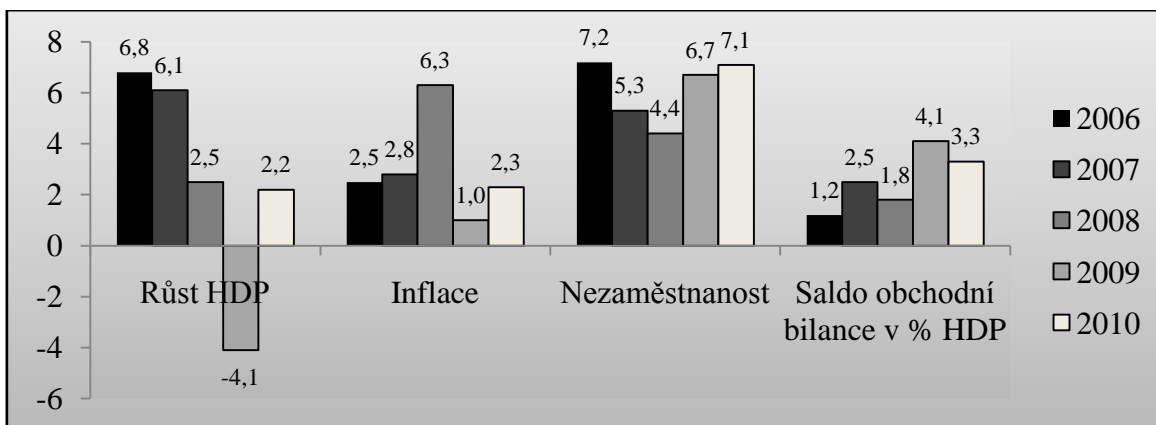
Mezi důležitá odvětví průmyslu patří strojírenství, elektrotechnika, hutnictví, potravinářství, energetika, sklářský a chemický průmysl. V současnosti je český průmysl závislý na exportu, velký význam pro export má automobilový průmysl. Importními artikly jsou především stroje a dopravní prostředky. Partnerskými zeměmi jsou zejména Německo, Slovensko, Polsko, Francie a Čína. Jednou z nejdůležitějších částí sektoru služeb je cestovní ruch.

3.5.4 Ekonomická krize v ČR

Nejbolestivější pro ČR byl rok 2009, kdy došlo k poklesu HDP o 4,1%, což je po desetiletí nepřetržitého růstu obrovský propad. Zapříčinil to prudký pokles zahraniční poptávky, který výrazně ovlivnil exportně orientovanou ekonomiku (zejména sklářský a automobilní průmysl). Průmyslová výroba za rok 2009 meziročně klesla o 13,4%. Pro automobilový průmysl bylo klíčové zavedení šrotovného³⁰, který výrazně export oživil. Hospodářská recese velmi negativně poznamenala trh práce, proto i domácí poptávka zeslabuje a zůstane slabá, kvůli rostoucí nezaměstnanosti a negativnímu výhledu na růst mezd.³¹ Průměrná míra inflace za rok 2009 byla 1% (viz Obrázek 3-8).

³⁰ Šrotovné je finanční příspěvek státu za nákup nového osobního automobilu při současném odevzdání starého na vrakoviště. Má za úkol zmírnit důsledky ekonomické krize, promítající se mimo jiné do klesajícího zájmu o nové automobily.

³¹ V březnu 2011 dosahovala míra nezaměstnanosti 9,2%. Navíc rok 2011 bude ve znamení úspor veřejného sektoru, proto tlak na růst mezd bude nulový.

Obrázek 3-8: Hlavní makroekonomické ukazatele ČR v době krize

Zdroj: vlastní dle: *Patria Online* [online]. 2011 [cit. 2011-04-26]. [Http://www.patria.cz](http://www.patria.cz). Dostupné z WWW: <<http://www.patria.cz/ekonomika/ukazatel/obchod.html>>. ; *Businessinfo.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-04-26]. [Http://www.businessinfo.cz](http://www.businessinfo.cz). Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/analyzy-statistiky/hlavni-makroekonomicke-ukazatele-cr/1000431/49089/>>.

V roce 2009 tehdejší premiér Mirek Topolánek představil Národní protikrizový plán (dále jen NPP), který představuje program boje proti dopadům hospodářské krize. NPP má za úkol zmírnit růst nezaměstnanosti a udržet stabilitu veřejných financí. NPP zavádí snížení sociálního pojištění, podporu výzkumu a vývoje, zrychlené odpisy firem, zateplování domů a bytů a investice do infrastruktury.

Rok 2010 byl opět rokem růstu, HDP reálně vzrostl o 2,2%. „V evropském srovnání si vedla česká ekonomika v roce 2010 lépe než EU27, kde se HDP podle odhadu Eurostatu zvýšil meziletočně o 1,8 %. Také export zboží a služeb z České republiky byl ve srovnání s unijním průměrem o polovinu rychlejší, příznivěji se vyvíjela i míra nezaměstnanosti (7,4 % proti 9,6 % v EU27).“³²

ČR se stala v roce 2004 členem EU a tím se také zavázala k přijetí společné evropské měny. Kdy bude ČR usilovat o zavedení eura, rozhodne vláda. Přijetí této měny je ovšem podmíněno splněním ekonomických a právních podmínek v podobě tzv. maastrichtských kritérií. Zavedení eura má řadu výhod i nevýhod, každopádně to bude mít výrazné dopady na všechny obyvatele ČR, kteří euru nevěří a preferují korunu. Dalo by se předpokládat, že po zkušenostech ze zavedení eura na Slovensku a se současnou nedůvěrou v EU spojenou

³² *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2011-04-22]. [Http://www.pardubice.czso.cz](http://www.pardubice.czso.cz). Dostupné z WWW: <[http://www.pardubice.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/64002481E5/\\$File/1804110306_08.pdf](http://www.pardubice.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/64002481E5/$File/1804110306_08.pdf)>.

s krizí Řecka a jiných států eurozóny, nebude vláda usilovat o zavedení eura u nás v nejbližší době. To potvrzuje fakt, že se prozatím přijetí společné měny odkládá. ČR bude schopna splnit maastrichtská kritéria v roce 2015 pravděpodobně později.

3.5.5 Zhroucenost státu

Nejen podle zvolených indexů v této práci je ČR považována za jeden z vyspělých států Evropy (viz Příloha 4). Podle indexu životní úrovně je ČR řazena mezi 30 nejvyspělejších států světa. V indexu FSI 2010 spadá ČR mezi průměrné státy. Z hodnoty 4,6 pro index vnímání korupce je zřejmé, že ČR patří k vysoce zkorumpovaným zemím (viz Tabulka 3-5). Podle těchto ani makroekonomických ukazatelů se nedá ČR se slabými státy srovnávat (viz Příloha 5).

Tabulka 3-5: Hodnota zvolených indexů ČR za rok 2010

Index	Nejnižší hodnota	Největší hodnota	Hodnota	Pořadí
Failed State Index 2010	0	120	41,5	152./177
Index životní úrovně	0	1	0,841	28./169
Index vnímání korupce	10	0	4,6	53./178
Index demokracie	0	10	8,19	16./167

Zdroj: vlastní dle *Fund for Peace*, *Wikipedia* [online]. 2011 [cit. 2011-04-26]. [Www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org).

Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Human_Development_Index>; *Transparency*

International [online]. 2011 [cit. 2011-04-26]. [Www.transparency.cz](http://www.transparency.cz). Dostupné z WWW:

<http://www.transparency.cz/pdf/CPI2010_tabulka%20CZ.pdf>; *Economist Intelligence Unit* [online]. 2010 [cit. 2011-04-26]. [Www.eiu.com](http://www.eiu.com). Dostupné z WWW:

<http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy_Index_2010_web.pdf>.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zanalyzovat vybrané metody, kterými se zkoumají zhroucené státy a podle těchto metod stanovit situaci ve vybraných zemích. Zvolila jsem 5 indexů, přičemž za klíčový a nejúčinnější k této problematice považuji Failed State Index. FSI zahrnuje kromě ekonomických faktorů, také společenské a politické faktory. Index životní úrovně je též pro fenomén zhroucených států důležitý, ovšem zahrnuje pouze údaje o délce života, gramotnosti a životnímu standardu vyjádřeného prostřednictvím HDP na hlavu v paritě kupní síly, to znamená, že je v tomto indexu naprosto zanedbána bezpečnost obyvatel. Ve všech indexů zvolených v této práci se na posledních příčkách umístily africké státy a některé asijské.

Pro případové studie jsem zvolila jeden problémový stát z každého kontinentu a moji rodnou zemi ČR – z Afriky *Somálsko*, z Asie *Afghánistán*, z Latinské Ameriky *Haiti* a z Evropy *Řecko* a *ČR*.

Přestože je Somálsko etnicky, nábožensky i jazykově relativně homogenní stát, nepodařilo se zde vybudovat funkční centrální vládu, pro administrativu je charakteristická vysoká míra korupce (CPI 2010 Somálska 1,1) a společně s neustálými spory klanů a boji islamistů a prozatímní vlády je narušena celistvost státu. Sílicí pirátství je mimo jiné umožněno díky neschopnosti země zajišťovat vnitřní a vnější bezpečnost. Peníze, které piráti získají, pak pomáhají financovat válku v jižním Somálsku. Země se nachází v desolátním stavu a situace se neustále vyhrcojuje, veškeré problémy způsobují závažnou humanitární krizi. Životy tisíců lidí závisí na zahraniční pomoci, protože stát nenaplňuje ani základní potřeby většiny obyvatel žijících v absolutní bídě, což je faktor zvyšující počet uprchlíků a vnitřně vysídlených osob a následně se to promítá do celkové ekonomické, politické i sociální nestability země. Podle FSI je Somálsko od roku 2008 nejzhroucenějším státem.

Podle indexu lidského rozvoje Haiti patří mezi 25 států s nejhorší životní úrovní na světě. Důvodem je naprostá neznalost hygienických návyků obyvatel, což společně se zemětřeseními či vlnou Tsunami znečišťuje místní vodu. Tyto problémy negativně ovlivňují gramotnost, protože lidé a především děti chodí hledat vodu i desítky kilometrů, místo toho, aby chodili do školy. Z výše zmíněného textu je zřejmé, že Haiti se potýká s různými problémy a FSI ukázal, že patří k nejnestabilnějším zemím. Z důvodů humanitárních katastrof se zvyšuje počet lidí, kteří jsou trvale na útěku, v zemi jsou stále

přítomny jednotky OSN, což také zvyšuje celkové skóre FSI. Haiti je považována za nejhudší zemi na západní polokouli, důvodem by mohlo být jako u jiných zemí předčasné získání nezávislosti, neschopné vlády, neexistující infrastruktura, špatné životní prostředí, migrace, korupce, zastaralé technologie aj. Přes zahraniční pomoc a podporu, která zajišťuje okamžitou pomoc a v podstatě nahrazuje nefunkční státní instituce, se situace země výrazně nelepší, protože země není schopna jakoukoliv mezinárodní pomoc využít. To vše vede k ekonomické stagnaci a nestabilitě, proto shledávám Haiti za failed state.

V případě Afghánistánu se na dnešní situaci v zemi podepsal historický vývoj a především nastoupení vlády Tálibánu, která se stala rizikem pro celý svět. Mimo jiné nevraživost místního různorodého obyvatelstva přidává na politické i sociální nestabilitě země. I v tomto případě do Afghánistánu pluje výrazná zahraniční pomoc ze 48 zemí, která se ztrácí díky místní vládní korupci. Většina lidí však vidí mírové mise v Afghánistánu skepticky, již deset let se zde NATO snaží obnovit a stabilizovat bezpečí v zemi, přičemž uspěli pouze v roce 2001 a nakrátko, kdy svrhli Tálibán. Problémem je stále stejná strategie, která nevede k úspěchu a neúspěch si NATO ani mezinárodní společenství z bezpečnostních důvodů nemůže dovolit. Afghánistán je odstrašujícím případem failed state, kde nesmyslným válčením přicházejí o životy civilisté, vojáci, ale i zdravotníci, kteří posilují místní zaostalou lékařskou péči.

Zvláštním příkladem zhroucení státu je Řecko. Nerozumné plýtvání řecké vlády, vedlo ke zjištění, že deficit SR je 12,7% HDP a stát se dostal na pokraj platební neschopnosti. Krize Řecka ohrožuje celé Evropské společenství, proto se začalo spekulovat o vypadnutí Řecka z eurozóny. To EU vyloučila a požaduje po Řecku razantní úspory. Hlavním cílem pro Řecko a EU je vyhnout se bankrotu. Řecko je zadluženo až po uši, výměnou za razantní škrt ve SR poskytne EU a MMF Řecku finanční injekci. Zatím EU řeší ohrožení ze strany Řecka nalitím peněz z ostatních členských států. Záleží na řecké vládě, zda prosadí tvrdá úsporná opatření a dokáže tak zlepšit situaci ve veřejných financích. Nikdo si zatím nedokáže představit budoucí vývoj řecké dluhové krize, jedním ze scénářů může být vyhlášení bankrotu a restrukturalizace dluhu.

ČR stejně jako Řecko nelze považovat za failed state podle metodiky zvolené v této práci. Podle indexu životní úrovně patří ČR mezi 30 nejvyspělejších zemí a FSI kategorizoval ČR jako 25. nejúspěšnější a nejfunkčnější stát. Většími obavami nejen pro odbornou veřejnost je to, že ČR může hrozit stejný či podobný osud jako Řecku. Veřejný dluh ČR je sice o hodně menší než Řecký (37% HDP), nicméně přesto by se mohlo stát, že se bude

ČR potýkat s podobnými problémy jako Řecko. Dlouholetým problémem ČR je deficitní SR, navíc je česká ekonomika velmi malá a otevřená a de facto závislá na zahraničních trzích více zasažených ekonomickou krizí. Česká ekonomika se finanční krizi relativně vyhnula, ale ne světové recesi, to se projevilo v roce 2009, kdy prudce klesla zahraniční poptávka. Ovšem vhodně zvolená politika zabránila dalšímu propadu ekonomiky. Pokud nechce ČR jít ve šlépějích Řecka, měla by se z průšvihů Řeků poučit. Měla by začít radikálně šetřit a omezit státní výdaje, investovat do vědy a vzdělání a nadále podporovat export.

Přes složitý vývoj a poměrně mladý výzkum na poli zhroucených států jsem stanovených cílů ve své bakalářské práci dosáhla. V takto obsáhlém tématu jsem vystihla nejdůležitější indexy zabývající se tímto fenoménem a zanalyzovala ekonomickou a životní úroveň v zemích tzv. „třetího světa“. U evropských států jsem se zaměřila více na současnou hospodářskou krizi, která svět zasáhla již v roce 2007 a pomocí makroekonomických ukazatelů sledovala její průběh.

Seznam literatury

Bibliografie

ADAMOVIÁ, Karolína; KŘÍŽKOVSKÝ, Ladislav. *Základy politologie*. Praha : C. H. Beck, 2004. 379 s. ISBN 8071798703.

NAPOLEONI, Loretta . *Teror s.r.o: po stopách finančních zdrojů teroristických sítí*. Praha : Metafora, 2007. 518 s. ISBN 9788073591076.

ROTBURG, Robert I. *When states fail: causes and consequences*. Princeton : Princeton University Press, 2004. *Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators*, s. 26. Dostupné z WWW: <http://www.brookings.edu/press/books/chapter_1/statefailureandstateweaknessinatimeofterror.pdf>. ISBN 9780691116723.

SORENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Praha : Portál, s. r. o., 2005. 240 s. ISBN 80-7178-910-0.

ŠMÍD, Tomáš ; VANČURA, Vladimír . *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. 278 s. ISBN 978-80-7325-126-0.

ŠVARCOVÁ, Jena. *Ekonomie : Stručný přehled*. Zlín : CEED, 2002. 279 s. ISBN 80-902552-6-4.

WAIŠOVÁ, Šárka, et al. *Slabé státy : Selhání, rozpad a obnova státnosti*. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2007. 295 s. ISBN 978-80-7380-069-7.

ŽIŽKOVÁ, Jana, et al. *Úvod do studia sociální politiky*. Praha : Vysoká škola ekonomická, 1995. 192 s. ISBN 80-7079-450-X.

Internetové zdroje

Central Intelligence Agency : The World Factbook [online]. 2011 [cit. 2011-04-10]. <https://www.cia.gov>. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>>.

Česko-somálská smíšená obchodní komora [online]. 2008 [cit. 2011-04-05]. <http://www.eastafrica.cz>. Dostupné z WWW: <<http://www.eastafrica.cz/historie-somalsko.html>>.

Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2011-04-22]. [Http://www.pardubice.czso.cz](http://www.pardubice.czso.cz). Dostupné z WWW: <[http://www.pardubice.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/64002481E5/\\$File/1804110306_08.pdf](http://www.pardubice.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/64002481E5/$File/1804110306_08.pdf)>.

Economist Intelligence Unit [online]. 2010 [cit. 2011-04-26]. [Www.eiu.com](http://www.eiu.com). Dostupné z WWW: <http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy_Index_2010_web.pdf>.

Foreign Policy [online]. 2009 [cit. 2011-04-29]. [Http://www.foreignpolicy.com](http://www.foreignpolicy.com). Dostupné z WWW: <http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings>.

Geografický web : Vývoj a stav hospodářství ČR [online]. 2010 [cit. 2011-04-15]. [Http://www.hajduch.net](http://www.hajduch.net). Dostupné z WWW: <<http://www.hajduch.net/cesko/vyvoj-a-stav-hospodarstvi>>.

Hospodářské noviny [online]. 2010 [cit. 2011-04-10]. [Www.ihned.cz](http://www.ihned.cz). Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-41436550-uleva-pro-vaikou-suzovany-afghanistan-bohate-staty-zemi-odpusti-dluhy>>.

[Http://www.cuni.cz](http://www.cuni.cz) [online]. 20. 2. 2009 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.cuni.cz/COZP-39-version1.pdf>>.

Idnes.cz [online]. 6.5.2010 [cit. 2011-04-14]. [Http://ekonomika.idnes.cz](http://ekonomika.idnes.cz). Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/hitparada-reckych-nesmyslu-zemi-potopily-vladni-experimenty-pu8-/eko_euro.aspx?c=A100506_123319_eko_euro_fih>.

Kurzy.cz : finanční portál pro odborníky i laiky [online]. 29.11.2010 [cit. 2011-04-13]. [Http://zpravy.kurzy.cz](http://zpravy.kurzy.cz). Dostupné z WWW: <<http://zpravy.kurzy.cz/255350-ek-verejny-dluh-recka-dosahne-za-dva-roky-156-procent-hdp-ceske-republiky-45-procent-hdp/>>.

Mezinárodní oddlužení [online]. 2011 [cit. 2011-04-12]. Hospodářská a sociální rada (ECOSOC). Dostupné z WWW: <http://www.studentsummit.cz/data/1296415099976BGR_ECOSOC_Oddluzeni.pdf>.

Ministerstvo zahraničí České republiky [online]. 2008 [cit. 2011-04-05]. [Http://www.mzv.cz](http://www.mzv.cz). Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/somalsko/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.

Ministerstvo zahraničí České republiky [online]. 2008 [cit. 2011-04-06]. [Http://www.mzv.cz](http://www.mzv.cz). Dostupné z

WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/stredni_amerika/haiti/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 2010 [cit. 2011-04-14]. [Http://www.mzv.cz](http://www.mzv.cz).

Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/recko/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.

Novinky.cz [online]. 2.5.2010 [cit. 2011-04-14]. [Http://www.novinky.cz](http://www.novinky.cz). Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/199107-recko-se-docka-rekordni-pomoci-dostane-pres-tri-biliony-korun.html>>.

Patria Online [online]. 2011 [cit. 2011-04-26]. [Http://www.patria.cz](http://www.patria.cz). Dostupné z WWW: <<http://www.patria.cz/ekonomika/ukazatel/obchod.html>>.

Peníze.cz [online]. 4.5.2010 [cit. 2011-04-14]. [Http://www.penize.cz](http://www.penize.cz). Dostupné z WWW: <<http://www.penize.cz/ekonomika/73465-recku-od-bankrotu-jen-pujcky-skrty-a-vyssidane-nepomohou>>.

Somalia - UNOSOM II [online]. 1996 [cit. 2011-04-05]. [Http://www.un.org](http://www.un.org). Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2p.htm>>.

Svět dnes [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. [Http://www.svetdnes.cz](http://www.svetdnes.cz). Dostupné z WWW: <<http://www.svetdnes.cz/zebricek/hdp-na-obyvatele.html>>.

The Fund for Peace [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. [Http://www.fundforpeace.org](http://www.fundforpeace.org).

Dostupné

z WWW: <http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=140>.

Transparency International [online]. 2009 [cit. 2011-04-05]. [Www.transparency.cz](http://www.transparency.cz). Dostupné z WWW: <http://www.transparency.cz/pdf/cpi2009_faq.pdf>.

Transparency International [online]. 2011 [cit. 2011-04-26]. [Www.transparency.cz](http://www.transparency.cz). Dostupné z WWW: <http://www.transparency.cz/pdf/CPI2010_tabulka%20CZ.pdf>.

United nations conference on trade and development [online]. 2010 [cit. 2011-04-06].

[Http://www.unctad.org](http://www.unctad.org). Dostupné z WWW:

<http://www.unctad.org/en/docs/presspb20101_en.pdf>.

U.S. Department of state [online]. 2010 [cit. 2011-04-09]. [Http://www.state.gov](http://www.state.gov). Dostupné z WWW: <<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/1982.htm>>.

U.S. Department of state [online]. 2010 [cit. 2011-04-06]. [Http://www.state.gov](http://www.state.gov). Dostupné z WWW: <<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/1982.htm>>.

Wikipedia [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. [Www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org). Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Democracy_Index_2010_green_and_red.png>.

Wikipedia [online]. 2011 [cit. 2011-04-10]. [Www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org). Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Afgh%C3%A1nist%C3%A1n#Ekonomika>>.

Wikipedia [online]. 2011 [cit. 2011-04-26]. [Www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org). Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesko>>.

Wikipedia [online]. 2011 [cit. 2011-04-26]. [Www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org). Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Human_Development_Index>.

Zhroucené státy : Pražský model spojených států. In *Valné shromáždění (GA) Zhroucené státy*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2009. s. 18. Dostupné z WWW: <http://www.studentsummit.cz/data/1258667842107BGR_GA_Failedstates.pdf>.

Seznam příloh

Příloha 1: Mapa zemí se zahraničním dluhem v roce 2005

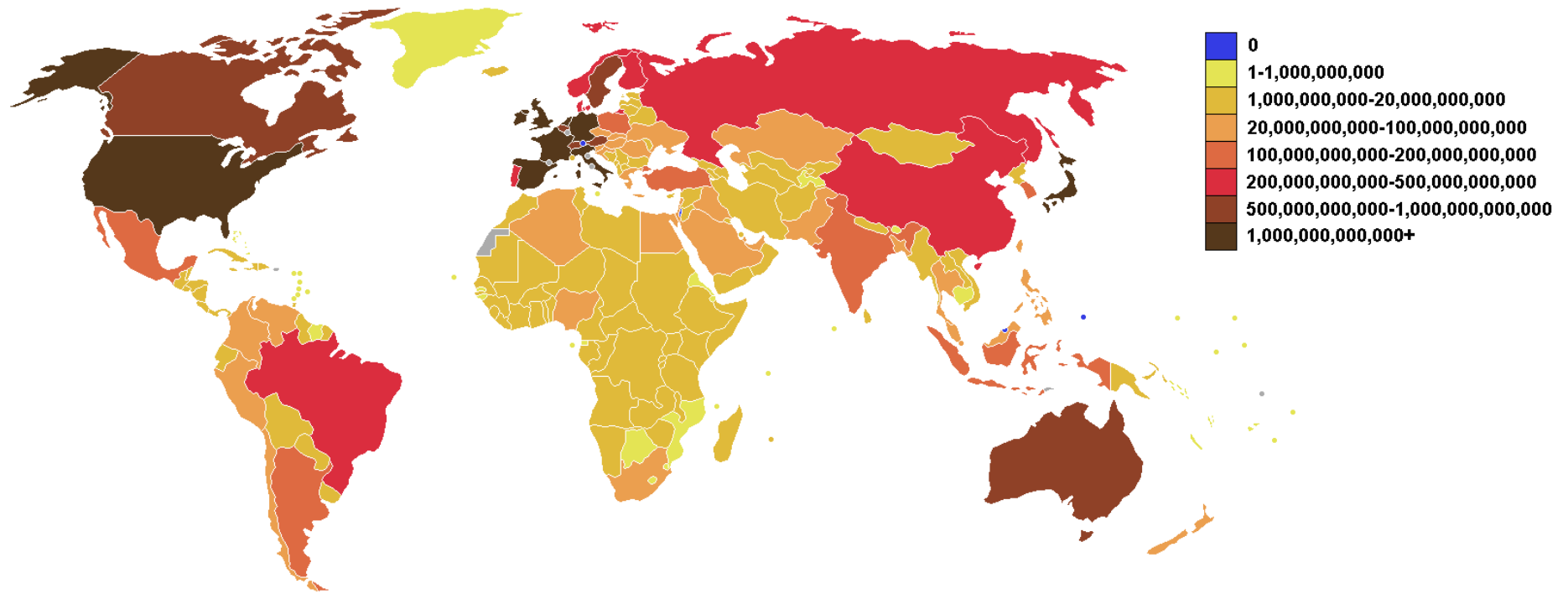
Příloha 2: Mapa států podle HDP na obyvatele v paritě kupní síly (2007)

Příloha 3: Mapa demokracie ve světě

Příloha 4: Vyspělé země světa podle MMF (2008)

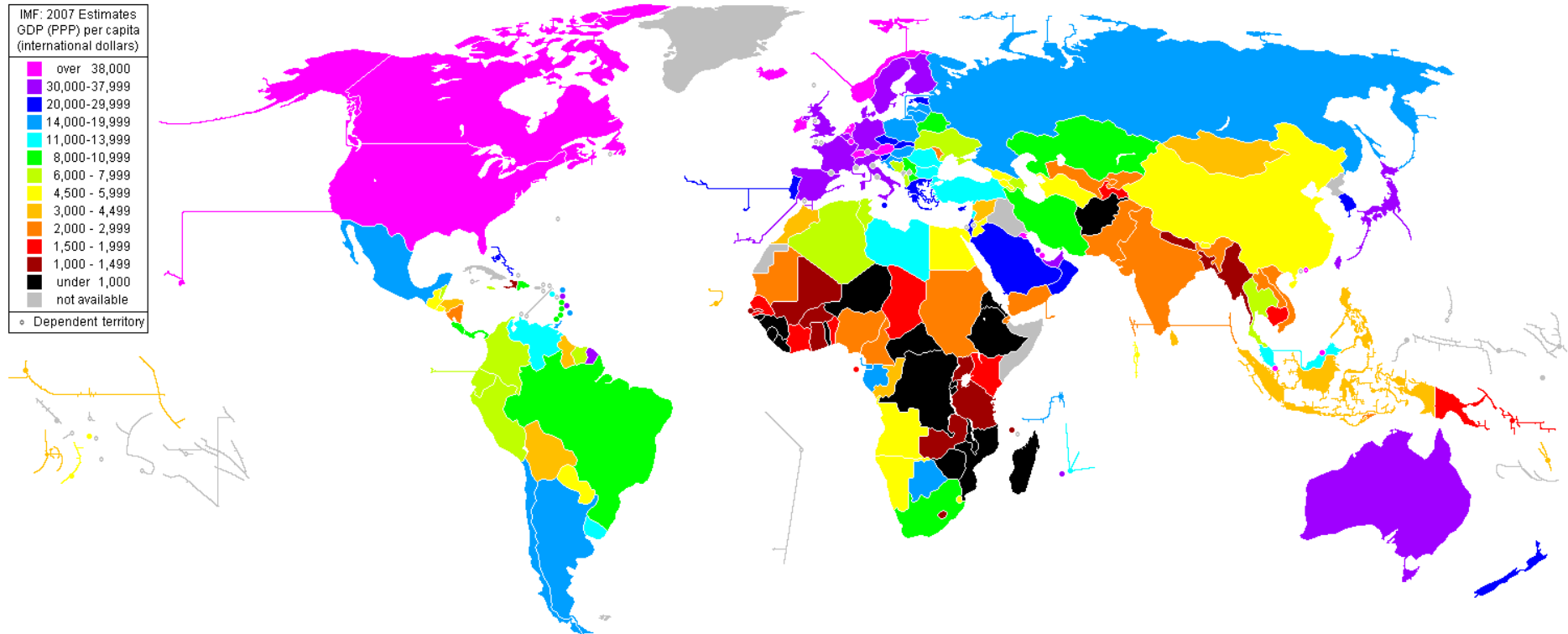
Příloha 5: Přehled vybraných ukazatelů zkoumaných zemí

Příloha 1: Mapa zemí se zahraničním dluhem v roce 2005

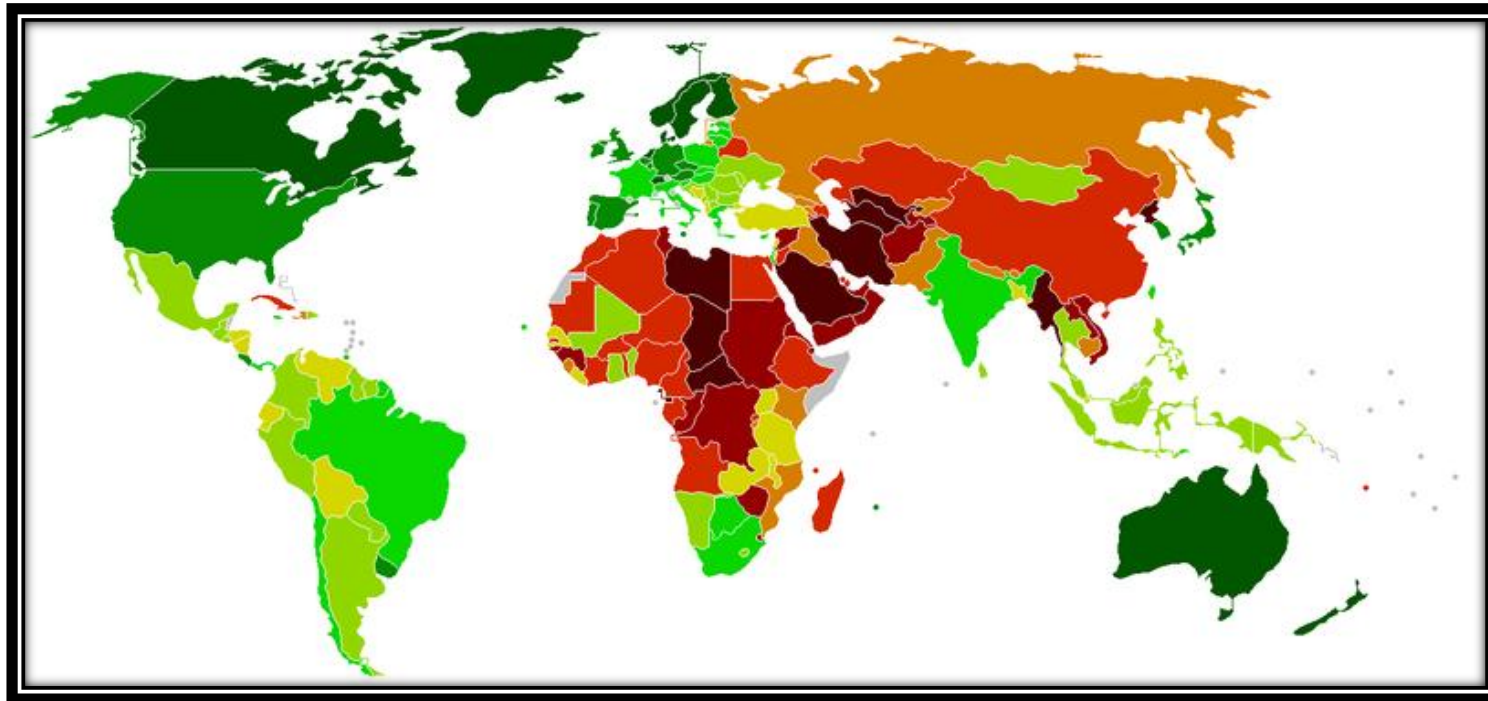
Zdroj: Wikipedia [online]. 2009 [cit. 2011-04-27]. Www.wikipedia.org. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/External_debt>.

Příloha 2: Mapa států podle HDP na obyvatele v paritě kupní síly (2007)

Zdroj: *Wikipedia* [online]. 2009 [cit. 2011-04-29]. [Www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org). Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GDP_PPP_per_capita_2007_IMF.png.

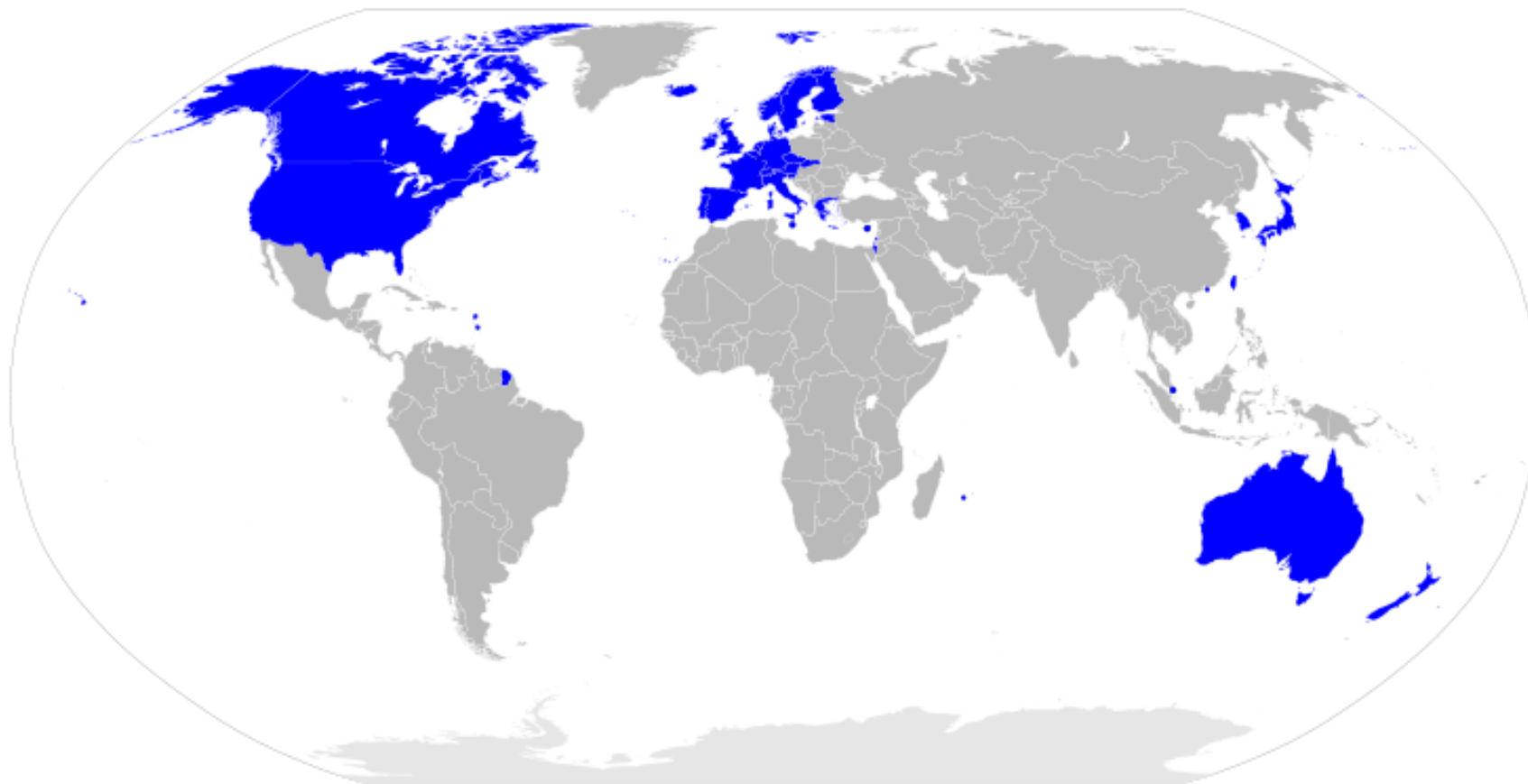
Příloha 3: Mapa demokracie ve světě

9-10	8-8,9	Úplné demokracie (<i>Full democracies</i>)	
7-7,9	6-6,9	„Nefunkční demokracie“ (<i>Flawed democracies</i>)	
5-5,9	4-4,9	Hybridní režimy (<i>Hybrid regimes</i>)	
3-3,9	2-2,9	0-1,9	Autoritativní režimy (<i>Authoritarian regimes</i>)

Zdroj: Wikipedia [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. Wwww.wikipedia.org. Dostupné z
WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Democracy_Index_2010_green_and_red.png>.

Příloha 4: Vyspělé země světa podle MMF (2008)

Zdroj: *Wikipedia* [online]. 2009 [cit. 2011-04-29]. [Www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org). Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vysp%C4%9B1%C3%A1_zem%C4%9B.

Příloha 5: Přehled vybraných ukazatelů zkoumaných zemí

Ukazatel/Stát	Somálsko	Haiti	Afghánistán	Řecko	ČR
FSI 2010	114,3	101,3	109,3	45,9	41,5
HDI 2010	0,384	0,404	0,349	0,855	0,841
CPI 2010	1,1	2,2	1,4	3,5	4,6
Index demokracie	x	4	2,48	7,92	8,19
HDP v bil. USD	5,8	11,5	29,81	321,7	262,8
HDP na hlavu v USD	600	1200	1000	30200	25600
Export (USD)	300 mil.	530,2 mil.	547 mil.	21,14 bil.	116,5 bil.
Import (USD)	798 mil.	2,727 bil.	5,3 bil.	44,9 bil.	109,2 bil.
Veřejný dluh (USD)	3 bil.	350 mil.	2,7 bil.	532,9 bil.	86,79 bil.

Zdroj: *Central Intelligence Agency : The World Factbook* [online]. 2011 [cit. 2011-04-29].
<https://www.cia.gov>. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>>.